

*Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce
Charitativní a sociální práce*

Michal Saidl

*Postoje správců farností při spolupráci
s institucionalizovanou charitativní službou
v třebíčském děkanátu.*

Bakalářská práce

vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf

2019

*Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a že jsem všechny použité informační
zdroje uvedl v seznamu literatury.*

.....

Podpis autora práce

Poděkování

Chtěl bych vyjádřit své upřímné poděkování panu ThLic. Michalu Umlaufovi za vedení této práce, podnětná setkání i veškerý čas, který mi věnoval. Poděkování patří také mé manželce a dětem, za podporu a za trpělivost k mé nepřítomnosti v době tvorby práce.

Obsah

1	Úvod	7
2	Postoje a jejich vliv na jednání	9
2.1	Vytváření postojů	9
2.2	Vliv postojů na jednání	10
2.3	Možné projevy postojů správce farnosti k charitě	11
3	Život církve jako úkol	12
3.1	Úkoly církve	12
3.1.1	Hlásání Božího slova - martyria	12
3.1.2	Vysluhování svátostí - leyturgia	13
3.1.3	Služba lásky - diakonia	13
3.1.4	Možný přínos jáhna - diákona	14
3.2	Vztah poslání církve a sociální práce	15
3.2.1	Průběh dosavadní diskuze	15
3.2.2	Zapojení charity do diskuze	16
3.3	Historický vývoj diakonické praxe církve	17
3.3.1	Charita v dobách prvotní církve	17
3.3.2	Období pronásledování	18
3.3.3	Středověk a rozvoj činnosti řádů	18
3.3.4	Další vývoj charitativní činnosti	19
3.4	Formy charitativní činnosti v životě církve	20
3.4.1	Diakonická farnost	20
3.4.2	Neinstitucionalizovaná charitativní služba církve	21
3.4.3	Institucionalizovaná charitativní služba	22
3.5	Ukotvení diakonického působení charity a církve	23
3.5.1	Biblické inspirace pro diakonické aktivity	23
3.5.2	Kodex kanonického práva a první sociální encyklika	24
3.5.3	Od Rerum novarum k Deus caritas est	24
3.5.4	Podněty a výzvy encykliky Deus caritas est	25
3.5.5	Problematika vztahu „pozorného srdce“ a „odbornosti“	26
3.6	Správce farnosti	27
3.7	Oblastní charita Třebíč	27
3.7.1	Postavení Oblastní charity Třebíč v církvi a Charitě Česká republika	27
3.7.2	Služby Oblastní charity Třebíč	28

3.7.3	Činitelé charitní služby	28
3.7.4	Spolupráce mezi charitou a správci farností	29
4	Metodologie výzkumu	31
4.1	Cíl výzkumu a výzkumná otázka	31
4.2	Kvalitativní výzkum	31
4.3	Etické otázky	32
4.4	Metoda zjištění dat	32
4.4.1	Původní záměr	32
4.4.2	Změna způsobu sběru dat	33
4.4.3	Průběh rozhovorů	33
4.5	Způsob výběru respondentů	34
4.6	Způsob zpracování dat	36
4.6.1	Kategoriální systémy	37
4.6.2	Shrnutí kategoriálních systémů a podsystémů	37
5	Analýza a interpretace rozhovorů	39
5.1	Postoje k významu diakonie v životě církve	39
5.2	Postoje ke konání diakonie ve farnostech	40
5.2.1	Aktivity farností	40
5.2.2	Překážky ve fungování diakonické farnosti	41
5.2.3	Soukromé aktivity správců farností	42
5.2.4	Překážky diakonických aktivit a spolupráce s OCHT na straně správců farností	43
5.3	Postoje k působení diakona zodpovědného za sociální oblast ve farnosti/děkanství	45
5.3.1	Vyhledávání potřebných	45
5.3.2	Postoj k činnosti jáhna (diakona)	46
5.4	Postoje k činnosti OCHT	47
5.4.1	Činnosti vnímané pozitivně nebo neutrálně	47
5.4.2	Negativní postoje k zacílení charitních služeb	48
5.4.3	Chybějící služby	49
5.4.4	Postoje k působení zaměstnanců, nevěřících nebo těch, kteří se neidentifikují s křesťanstvím	50
5.4.5	Zapojení správců farností do formace pracovníků charity	51
5.4.6	„Slabá místa“ charity z pohledu respondentů	52
5.4.7	Vnímaný zájem charity o potřeby farností a jejich správců	54
5.4.8	Ideální spolupráce	55
6	Diskuze	56

7 Závěr.....	60
Bibliografický seznam	62
Seznam zkratk	66
Přílohy.....	67

1 Úvod

Tématem této práce jsou očekávání, role a postoje správců farností při spolupráci s institucionalizovanou charitní službou v třebíčském děkanství. Práce je zacílena na vztah správců římskokatolických farností, tedy kněží, k Oblastní charitě Třebíč. V rámci této práce pojem charita znamená institucionalizovanou charitní službu Oblastní charity Třebíč, pro neinstitucionalizovanou službu pak užívám termín diakonická aktivita, pro shrnutí obou termínů užívám všeobecně užívaný termín diakonie. Identifikace postojů může být významná pro rozvoj spolupráce. Význam identifikace postojů představitelů církve, přítomných v jednotlivých obcích, je ještě patrnější při pohledu na poslání církve (ČBK [online]) a charity (CHČR [online], DCHB [online]). Poslání charity, ať už Charity Česká republika nebo Diecézní charity Brno, jejíž organizační jednotkou je také Oblastní charita Třebíč, totiž vychází z poslání církve a na to, že koná službu milosrdné lásky římskokatolické církve k lidem, také odkazuje. Z výše popsaného plyne cíl práce, pojmenovat postoje kněží k institucionalizované charitní službě.

Charita koná službu církve, jejímiž oficiálními představiteli v místě jsou právě správci farností. Proto jsem měl zájem, poznat očekávání, která mají od charitní služby, zda vnímají směrem k charitě nějaké role a jaké jsou jejich postoje. Dalším, čím se v práci zabývám, je otázka, zda má charita zájem o zpětnou vazbu ze strany správců farností, protože správci farností mohou znát potřeby, chudobu, nedostatky, se kterými se jejich farnosti potýkají. Zajímalo mně tedy, zda charitní služba vychází z potřeb farností, které cíleně s jejími správci konzultuje. Při přípravě výzkumu jsem uvažoval, zda je možné, že farnosti pokrývají své potřeby v sociální oblasti sami, bez pomoci charity. Zda sami zjišťují potřeby a nouzi lidí, kteří na jejich území žijí, případně, zda jsou v jejich farnostech přítomny diakonické aktivity a zda a jakým způsobem jsou podporovány. S tím souvisí otázka, zda jsou aktivity farností postačující pro pokrytí druhů chudoby nebo potřeb členů farností a téma jáhenství, vnímaného v diakonické rovině, tedy vnímání možné role jáhna – diákona, přímého aktéra sociální pomoci, v životě farnosti. Můj osobní zájem na tématu vycházel ze tří podnětů. Prvním z nich byly informace k tématu, získané při studiu, druhým osobní nasazení v charitě a třetím osobní příslušnost v církvi. Moci se zabývat uvedeným tématem byla pro mne značnou výzvou, i vzhledem k tomu,

že otázka vztahu postojů správců farností k charitní službě nebyla dosud v našem prostoru podobným způsobem řešena.

Následovala otázka, jakým způsobem mohu zamýšlenou problematiku a cíl naplnit. O naplnění cíle se snažím formou kvalitativního výzkumu. Původně jsem zamýšlel data sbírat při skupinové diskuzi správců farností, která by jistě mohla být velmi zajímavá a přinést zajímavé informace. Vzhledem k těžkostem při domlouvání setkání, souvisejícím s velkou vytížeností respondentů, došlo nakonec k sbírání dat formou individuálních rozhovorů. Výstupy rozhovorů považuji za relevantní pro uchopení daného tématu a vytvoření hypotézy.

V první, teoretické části práce, uvádím teoretický základ, který s tématem souvisí. Snažím se pojmenovat význam postojů pro život člověka, jejich vliv na konání i na kvalitu konání. Další část je věnována životu církve, tedy projevům diakonie, vývoji diakonické praxe, zdrojům pro diakonické aktivity, roli správců farností, jáhnů i službě Oblastní charity Třebíč. Na tuto část práce navazuje část výzkumná, která se, po popisu cíle výzkumu a metodologie, řešení etických otázek, způsobu výběru respondentů a zpracování dat, věnuje samotným výstupům rozhovorů. V této části se věnuji shrnutí dat, která z rozhovorů vyplynula, s uvedením konkrétních příkladů. V části nazvané diskuze usiluji o zodpovězení výzkumné otázky, diskuzi nad výsledky a konfrontaci s jinými studiemi a úvaze nad slabinami provedeného výzkumu, poté následuje závěr, v němž shrnuji zkoumaný cíl a výstupy.

2 Postoje a jejich vliv na jednání

2.1 Vytváření postojů

Pro nasazení člověka k určité činnosti, intenzitu a kvalitu vykonávání této činnosti jsou zásadní postoje, které k této činnosti osoba zastává. Pro spolupráci mezi knězem a charitou jsou postoje jednotlivých aktérů zásadní. Vlivem postojů ke konkrétnímu chování či jednání se zabývá obor sociální psychologie (Nakonečný 2009). Pro tuto práci mají postoje správců farností k institucionalizované charitní službě, vykonávané prostřednictvím Oblastní charity Třebíč významnou roli. Využijeme poznatků sociální psychologie pro pojmenování tohoto jevu a vymezení jeho významu pro zkoumanou oblast.

Nakonečný užívá definici postojů dle sociálního psychologa Th. M. Newcomba (dle Nakonečný 2009, s. 239), který nabízí definici postojů, jako vztahu k určité hodnotě, či jako způsob jejího hodnocení. Jako předpoklad pro zaujetí postoje, tedy hodnotícího vztahu, pojmenovává potřebu zaujmout vůči určitému jevu hodnotící stanovisko. Pro vyjádření postoje se Nakonečný vyjadřuje také termínem „*hodnotící vztahy*“. Poznátky, které osoba získá procesy myšlení, kognitivními procesy, se projevují na jedné straně v prožívaných emocích, jež jsou s objektem hodnocení spojeny. Druhou rovinou je zaujetí hodnotících vztahů, k určitým poznatkům. Hodnotíme tedy relevanci poznatku, zda je žádoucí či nikoli, významný či zbytečný, morální či nemorální, pravdivý či nepravdivý a podobně. Hodnoty můžeme rozdělit na obecné, vyjadřující například smysl života a hodnoty instrumentální, tedy takové, které k dosažení obecných hodnot přispívají. Utváření hodnot a postojů začíná v podstatě od raného dětství a týká se socializace osoby samé. (Nakonečný 2009, s. 239 – 261)

Ve vztahu k chování popisuje význam hodnot také Vágnerová (2004, s. 357), která hodnoty označuje jako „*něco, co má pro daného jedince nějakou cenu*“ a označuje hodnotu jako „*žádoucí cíl motivovaného jednání*“, přičemž vliv na vytvoření systému hodnot připisuje jednak názorům a hodnotám blízkého okolí jedince, i význam ideologií, které hodnoty jedinci opakovaně zprostředkovávají. Pro osobu, která je v přímém styku s ideologií křesťanskou, je tedy ovlivnění hodnotového systému jejími hodnotami zřejmé. Vliv očekávání na postoje lze spatřovat v emoční složce osobnosti, která následně ovlivňuje hodnotící vztahy. Nenaplněné či zraněné očekávání je dle Nakonečného (2000,

s. 100 – 110) spojeno s emocí hněvu. Emoce totiž neovlivňují pouze aktuálně prožívané, či skutečně prožité situace. Také očekávané situace, do nichž osoba projektuje naději či obavu, se následně do emočního prožívání promítá.

2.2 Vliv postojů na jednání

Nakonečný (2009, s. 240 – 245) vnímá postoj osoby právě jako produkt hodnocení a mající různé formy. Může být buď vyjádřen slovně, pak se jedná o mínění, nebo je jaksi zvnitřněn či zakotven a lze jej nazývat přesvědčením. Zaujetí určitého postoje k objektu má zcela jinou hodnotu, než pouhá znalost informací o něm, neboť do hodnotících vztahů zasahuje subjektivní vnímání a emoce. Z výzkumů sociálních psychologů také vyplývá určitý vztah mezi postojem a následným chováním k objektu. Přesněji řečeno, postoj jednání ovlivňuje, pokud to dovoluje situace, tedy ve chvíli, kdy je možno volit způsob chování bez následků. Naopak v případě, že jednání přináší jednajícímu např. nějaký druh ohrožení, dojde spíše k potlačení či upozadění postoje, a negativní, pozitivní nebo neutrální postoj vlastní jednání člověka neovlivní. Vágnerová (2004, s. 352) pojmenovává vliv vůle na nepříjemné rozhodnutí. Lidská vůle podporuje „správné“ chování, které následně přináší jedinci uspokojení dobrého sebehodnocení, a to i v případě rozhodnutí pro určité jednání, které bylo spíše splněním povinnosti. Co je však neméně významné, je vztah jednání k postojům. Různými výzkumy bylo zjištěno a ověřeno, že pokud se osoba věnuje určité činnosti, její postoje jsou ovlivňovány a mění se právě ve vztahu k vykonávané činnosti. Jako příklad lze zmínit výzkum S. Liebermana z roku 1956 (dle Nakonečný 2009, s. 243), který zkoumal manažerské postoje zaměstnanců továrny, které se postupem času měnily. Na počátku všichni zastávali stejné pozice, následně někteří převzali částečně manažerské pozice a jejich postoje k manažerským postojům se v průběhu času pozitivně měnily. Naopak u druhé skupiny zaměstnanců, vykonávajících pomocné práce došlo také ke změně postojů, ovšem směrem právě opačným. Pro vytváření postojů hraje roli jak složka emotivní, kognitivní i konativní, tedy snahová, přičemž intenzita s jakou osoba svoje postoje uplatňuje, souvisí s mírou jejich extrémnosti. Pokud bude tedy správce farnosti vnímat zásadní rozpor mezi službou charity a jeho přesvědčením, nebude snadné tento postoj kultivovat. (Nakonečný 2009, s. 239 - 247)

Negativní postoj k charitní službě může mít různé příčiny, je však pravděpodobná jeho souvislost se špatnou osobní zkušeností. Nakonečný seznamuje s možnou funkcí postojů pro člověka, kterou pojmenoval Katz (dle Nakonečný 2009, s. 248 – 249), která může spočívat v určitém zobecnění osobní zkušenosti. Vyjadřovaný postoj často souvisí také s obranou před vlastní nejistotou nebo jednice může uspokojovat možnost realizace vlastní významnosti skrze zastávané postoje. Další funkce postoje spočívá v odreagování určitého afektu (např. bojovná religiozita nebo naopak ateismus). Hodnotící vztahy pomáhají člověku chápat okolní svět, bránit vlastní hodnotu i vyjádřit vlastní přesvědčení. (Nakonečný 2009, s. 248 – 253)

2.3 Možné projevy postojů správce farnosti k charitě

Pro vytvoření hodnotícího vztahu je významná také role, která je dána správci farnosti v pomáhajícím procesu, nebo také v moci ovlivňovat činnost charity, neboť dle výše uvedeného, chování a jednání ovlivňuje postoje člověka (srov. Nakonečný 2009, s. 239 – 286), Postoj, zaujímaný správcem farnosti k charitní službě je zásadní pro jeho konání ve vztahu k ní. V případě pozitivního postoje může místní farář působit na svoji farnost a podněcovat a podporovat solidaritu směrem k potřebným prostřednictvím charity. Je však také možné, že v souvislosti se špatnou zkušeností, či z jiného důvodu nezaujímá k institucionalizované službě charity pozitivní hodnocení a jeho podpora pak není přirozenou reakcí. Může být spíše plněním formální povinnosti či nebýt vyjadřována vůbec. V souvislosti s posláním charity, vycházejícím z poslání církve, vnímám v negativním postoji správce farnosti charitní službě rozpor. Je třeba hledat východiska z této situace a budovat pozitivní prostředí, které umožní rozvoj charitního díla a jeho co možná nejširší přínos potřebným. Milosrdenství má totiž také společenský rozměr a jak upozorňuje Christoph Schönborn (Schönborn 2010, s. 111), „*Milosrdenství musí být větší než spravedlnost*“. Institucionalizovaná charitní služba dnes patří k přirozeným činitelům milosrdenství vycházejícího z křesťanských hodnot (Schönborn 2011, s. 108 – 109). Ujasnění rolí, překonání negativního postoje, vysvětlení neadekvátního očekávání či řešení sporných oblastí je cestou k rozvoji spolupráce všech aktérů pomoci a naplňování poslání charity a tedy také církve samé.

3 Život církve jako úkol

3.1 Úkoly církve

V této části se zaměřuji na církve a její život a zodpovězení otázky po ukotvení postavení křesťanského pomáhání. Tato oblast je důležitá pro vnímání správce farnosti, neboť postoje, jsou ovlivňovány zkušenostmi (Nakonečný 2009, s. 243) Život církve spočívá ve třech oblastech, či úkolech. Ty patří k niterné povaze církve a není možné z těchto úkolů některé upozadit či dokonce opustit. Neboť všechny jsou nedílnou součástí života církve a vzájemně se podmiňují. Prvním úkolem je služba zvěstování Božího slova, latinsky martyria, řecky kérygma, do níž patří hlásání jádra evangelijní zvěsti. Další z nich se nazývá liturgie a její podstatou je slavení svátostí. Jedná se o svátost křtu, bířmování, eucharistie, svátost smíření, manželství, kněžství a svátost nemocných. Třetí oblastí a zároveň úkolem je pak služba lásky – caritas, latinsky diakonia. (Benedikt XVI. 2006, čl. 25) Můžeme se také setkat s čtveřicím rozdělením úkolů církve, kdy trojici uvedenou v předchozí větě doplňuje společenství neboli koinonia (Opatrný 2001 [online]), v této práci užíváme výše uvedené trojící rozdělení. Je třeba zodpovědět si otázku, komu jsou úkoly v uvedených oblastech svěřeny, kdo je vykonává.

3.1.1 Hlásání Božího slova - martyria

Hlásání Evangelia je úkolem všech křesťanů. To můžeme odvodit již z textů Písma, které vybízí k hlásání evangelia ve světě. (srov. ŽL 96, MK 16, 15, JAN 17. 18. 21) Církve vnímá jako svoji povinnost a právo hlásat evangelijní zvěst mezi všechny národy. Také právo na vyjadřování se k otázkám mravním a otázkám sociálního řádu ve všech oblastech (CIC kán. 747). Služba hlásání evangelia je svěřena v první řadě římskému biskupovi a sboru biskupů, dále kněžím, členům institutů zasvěceného života a v některých případech též laikům (CIC kán. 756 - 761). Povinnost přičiňovat se k hlásání evangelia je tedy dána všem křesťanům, kteří jsou povoláni křtem k apoštolátu (CIC Kán. 225). V závěrečném dokumentu Plenárního sněmu katolické církve ČR, konaném v roce 2015 se uvádí, že „*hlásání víry směřuje k liturgii jako ke svému vrcholu, život víry a služba lásky v ní nacházejí nevyčerpatelný zdroj posily*“. (PSKC 2007, čl. 96)

3.1.2 Vysluhování svátostí - leyturgia

Vykonavateli jsou biskupové, kněží a jáhnové, svým způsobem také ostatní věřící, a to především aktivní účastí na eucharistické oběti, která je podle druhu slavení vyzdvížena jako žádoucí. (CIC kán. 385 – 387) Podobně jako v předchozí oblasti se v liturgii jedná o vykonávání kněžské služby Ježíše Krista prostřednictvím společenství církve. Vysluhování mše svaté je každodenní povinností kněze.

V liturgickém slavení je jednou z částí mše svaté také Bohoslužba oběti, kdy věřící symbolicky přinášejí své dary. Při přinášení darů ke mši věřící „*mohou přinášet dary pro kostel, pro církev, pro ty, kdo potřebují pomoc, apod. Kněz je od nich přijímá buď před oltářem, nebo u sedadla*“. (Sekretariát České liturgické komise 1983, s. 380) Při této části mše se v neděli a významných slavnostech konají sbírky na různé účely. Pro zdůraznění významu, který měla diakonická praxe v životě prvotní církve, připomínám provádění sbírek v rámci eucharistického slavení již v prvních stoletích křesťanství. Připomínané sbírky se konaly zpravidla před čtením epištoly a jednalo se především o materiální dary, potraviny i pracovní nástroje. Věřící je předávali jáhnům, kteří je rozdělovali potřebným. V liturgii se pak akt dobročinnosti projevil zahrnutím jmen dárců do liturgické modlitby. (Doležel 2011, s. 85 – 86)

3.1.3 Služba lásky - diakonia

Třetí oblastí je pak služba lásky, nazývaná také diakonie. Všichni křesťané mají kodexem dány společná práva a povinnosti. Mezi nimi můžeme zdůraznit právo svobodně zakládat a řídit spolky k účelům charitativním nebo k pěstování zbožnosti nebo k podpoře křesťanského povolání ve světě a shromažďovat se ke společnému dosahování uvedených cílů. Na poslání církve se podílí všichni křesťané. (CIC 1983, kán. 215 a 216) o účasti laiků na díle spásy hovoří také Jan Pavel II. jako o dějinné skutečnosti. Také upozorňuje, že toto téma přiblížil svými výroky již Pius XI., čímž podnítil rozvoj ve vnímání apoštolátu laiků, který vyvrcholil svoláním II. vatikánského koncilu a jeho závěry, které se dále projevují v životě církve. Zajímavé je, že složce diakonia či caritas se Kodex kanonického práva blíže nevěnuje. Nelze však v žádném případě říci, že by se v církvi nekladl na sociální otázky v její historii významný důraz. Spíše lze mluvit o jisté samozřejmosti, která nevyžadovala ukotvení tohoto tématu.

Bible samotná nabízí a zároveň vybízí k této službě a také upozorňuje na rizika s ní spojená. Příkladem může být podobenství o milosrdném Samaritánovi (Lk 10, 25-37),

o uzdravení u rybníka Bethesda (Jan 5,1-9), o uzdravení slepého (Jan 9, 1-41) a mnoho dalších. Tato podobenství mají jistě také další význam a osvětlují mnoho aspektů života, je zřejmé, že pro lidi, kteří vnímají Bibli za pramen či zdroj postojů pro život, jsou inspirací také v oblasti pomáhání. Ježíš Kristus je příkladem, který se zajímá o člověka, jako celek, snižuje se k člověku, stává se chudým. Jeho chudoba však není totéž, co bída. „*Bída je chudoba bez důvěry, bez solidarity a bez naděje.*“ (František 2013. [online]). Ježíš pomáhá způsobem, který neponižuje, nepokořuje. Nesesílá na lidi spásu jako něco co mu přebývá a tak nám to dal. Snižuje se k lidem, dává se pokřtít spolu s hříšníky, je jim blízko. (František 2013 [online]) Právě tak je úkolem křesťana přistupovat k almužně a pomoci, která je „*vlastně způsob, jak žijeme obrázení ve vztahu k druhým lidem. Kdo je pro mě chudý a potřebný člověk, jak se na něj dívám a jak se ho ujímám*“. (Kodet 2015 [online])

3.1.4 Možný přínos jáhna - diákona

Při zkoumání našeho tématu nelze minout bez povšimnutí roli jáhna v životě církve. V samotném zrodu působení církve byli ustaveni jáhnové, k službě „při stole“. Jednalo se o muže plné „Ducha a moudrosti“, kteří burcovali křesťanské společenství k aktivní podpoře a pomoci potřebným. (srov. Benedikt XVI. 2006. čl. 21) Váhu působení jáhna v diakonických aktivitách farnosti zdůrazňuje vědomí, že animování společenství nebo různých církevních, zvláště charitativních aktivit je nejtypičtější službou jáhna“ (ČBK 1998, čl. 15)

K obnově jáhenství došlo v důsledku 2. vatikánského koncilu. Jak upozorňuje Kříšťan a Opatrný (2003, s. 41), pojmenovává koncil odlišnost svěcení jáhnů od dalších druhů svěcení. Tato odlišnost vychází z biblických zpráv o ustanovení jáhenské služby. Jáhen tedy není primárně svěcen pro liturgii či vedení obcí. Svěcení jáhnů je, dle dokumentů koncilu, svěcením „ke službě“. Jáhen žije zpravidla v manželství. Služba trvalého jáhna není v naší zemi přítomna nijak dlouhou dobu, byla zavedena v roce 1998 (ČBK 1998, čl. 4). V současnosti je vedena diskuze o obrazu, poslání a úkolech jáhna v církvi i ve farnosti. Ta se dotýká působnosti jáhna a jeho specifického poslání a úkolu. Dokonce je v akademickém diskurzu možné zaznamenat požadavek na změnu navrácení diakonátu, jáhenství do středu křesťanské obce. Na tuto skutečnost upozorňuje Petra Skálová (2008) v článku Mění se obraz jáhna, jehož překlad vyšel v Teologických

textech. Zde Skálová upozorňuje na nutnost další diskuze a zápasu o ukotvení profilu jáhna ve vedení farností, jejíž profil bude tzv. diakonický.

3.2 Vztah poslání církve a sociální práce

3.2.1 Průběh dosavadní diskuze

Diskuzi, týkající se vztahu křesťanského učení, potažmo církve a sociální práce je věnován náležitý prostor. Především se jedná o práce v anglosaském a německojazyčném prostoru. (Srov. Doležel 2011, s. 14 – 18) V českém prostředí je teoretický aparát poněkud chudší, ovšem ne nepodstatný. Odehrává se často na akademické půdě, především v rámci institucí podílejících se na vzdělávání budoucích pracovníků v sociální oblasti. Jako výstup probíhající diskuze zmiňme disertační práci Petra Kolaříka *Identita charity a její udržení* (Kolařík 2011), disertační práci Jakuba Doležela *Teoretické ukotvení církevní sociální práce na pozadí obecných a českých charitních dějin až po encykliku Deus caritas est* (Doležel 2011) nebo disertaci Michala Opatrného *Charita jako místo evangelizace* (Opatrný 2010), z diplomových prací pak práci Pavla Součka *Odbornost a lidskost (pozorné srdce) v charitní praxi* (Souček. 2013). Michal Opatrný obohatil diskusi také monografií *Sociální práce a teologie – Inspirace a podněty sociální práce pro teologii* (Opatrný 2013), v níž se věnuje vztahu teologie a charitativní praxe. Jakub Doležel dále přispěl k seznámení s biblickými inspiracemi pro sociální práci, když se věnoval postojům, pramenícím z Bible, které mají motivační charakter pro sociální práci (Doležel 2006). Jako jeden z dalších podnětů bych označil možný vlivu milného pojetí křesťanské víry na vytváření a podporování „falešných motivů“ k pomáhání (Opatrný 2011). V roce 2008 bylo tématu duchovní dimenze sociální práce věnováno celé číslo odborného časopisu *Sociální práce/Sociální práca* (2008 (4)). Časopis sociální práce nabízí příspěvky týkající se vztahu sociální práce a spirituality i teologie průběžně. Také další periodika se diskuzi o uvedené problematice věnují. Zmiňme časopis *Caritas et Veritas* Jihočeské teologické fakulty. Spiritualitě v pomáhajících profesích bylo věnováno první číslo tohoto odborného periodika v roce 2017 (*Caritas et Veritas* 2017 (1)), tématu pastorační práce v pomáhajících profesích pak první číslo *Caritas et Veritas* v roce 2015. První vydání časopisu roku 2019 bude tematicky zaměřeno vztah charitních a diakonických zařízení a jejich poslání (*Caritas et Veritas* [online]). Za první ucelený pokus

o teologickou reflexi sociálně charitní služby je v našem prostředí považována monografie C. V. Pospíšila *Teologie služby* (Pospíšil 2002, srov. Doležel 2006, s. 74).

Z pohledu sociální práce je teologie vnímána jako podpůrná věda, která má své zásadní místo v sociální práci a praktické přínosy pro pomáhání v životě klienta. Z pohledu vzdělavatelů v sociální práci lze pozorovat také v České republice zapojení teologických aspektů v životě klienta, které se dotýká zdrojů pomáhání i dalších styčných bodů obou oborů. (srov. Doležel 2011) Vzdělavatelé pořádají pro budoucí pracovníky i odbornou veřejnost programy a přednášky na toto téma, jako příklad uvádím přednášku prof. Candy z Fakulty sociální práce na Kansaské universitě, která proběhla v lednu 2014 na Univerzitě Palackého v Olomouci, věnované spiritualitě v sociální práci. (Hronová 2014 [online]) Jak upozorňuje Jakub Doležel (dle Hronová 2014 [online]), který právě na poli vzdělávání budoucích sociálních pracovníků a manažerů služeb působí, spirituální prožívání člověka může, ale nutně nemusí být náboženské povahy. o spiritualitě v sociální práci a pomáhajících profesích obecně, pojednává publikace trojice českých autorů Zdeňka Duška, Pavla Vojtíška a Jiřího Motla (2012), s názvem „*Spiritualita v pomáhajících profesích*“. Tato publikace je významným vkladem do diskuze o vnímání života člověka, kterému je prostřednictvím sociální práce pomáháno. Publikace se věnuje spirituální dimenzi osobnosti člověka, která je, vedle roviny sociální, zdravotní a duševní, jednou z rovin lidské osobnosti, která se naplňuje nejen prostřednictvím náboženského prožívání, ale i dalšími způsoby. (Dušek, Vojtíšek, Motl 2012, s. 12 – 15)

3.2.2 Zapojení charity do diskuze

Diskuze o vztahu teologie a sociální práce, spirituality a identity charity se však netýká výhradně akademické obce. V pomáhající praxi charity se setkávám stále častěji s potřebou provázání sociální práce s posláním jejího zřizovatele. Tuto potřebu pojmenovává také vedení charity. To je patrné z prostudovaných dokumentů charity, které jsem měl k dispozici. Projevuje se v usilování o propojení hodnot pravdy, svobody, spravedlnosti a lásky vycházejících z Kodexu Charity ČR (srov. CHČR. Kodex [online]), snahou o duchovní nabídku zaměstnancům i osobám, jimž jsou služby poskytovány. V neposlední řadě lze za snahu o udržení identity považovat vize DCHB směřující k angažování vedoucích pracovníků, kteří jsou nositeli křesťanských hodnot. (DCHB 2019a, s. 2) Pro nastavení určitých standardů spolupráce byla schválena směrnice s názvem *Charita jako součást církve* (DCHB 2019b), která nastavuje postupy pro

spolupráci mezi církví a charitou. Tento dokument dokládá snahu charity, být autentickým nástrojem církve v místě svého působení, zachovat a podporovat svoji identitu. (Diecézní charita Brno 2019) Způsoby, jak tohoto cíle dosáhnout se, jak je z uvedeného patrné, zabývá akademická diskuze i aktivity charity. Zodpovězení mnoha otázek týkajících se ukotvení charitního díla církve je tedy z mého pohledu významné také pro rozvoj konkrétních služeb. Postoje správců farností mohou být ovlivněny vývojem, který je s církevní sociální prací spojen. Následující část nastiňuje některé aspekty, především s ohledem na vývoj pomáhající praxi církve v sociální oblasti. Pojmenovává aktéry pomoci a skupiny ohrožených osob, na něž byla pomoc zacílena.

3.3 Historický vývoj diakonické praxe církve

3.3.1 Charita v dobách prvotní církve

Historickému vývoji charitní praxe se důkladně věnuje ve své disertační práci Jakub Doležel (2011, s. 54 – 199), který jej zmapoval od prvních století života církve. Z bohatých pramenů také popsal činnosti, které s charitní praxe od počátku souvisely a jejichž význam a aplikace se postupem času měnily. Zaprvé je třeba říci, že charitativní církevní praxe od počátku úzce souvisela s úřadem diakonátu, tedy jáhenství. V prvotní církvi se jednalo o službu „při stole“, tedy pravidelný akt sociálního zabezpečení potřebných, jejíž počátek lze vyčíst ze Skutků apoštolů (Sk 6, 1-6). Zde však možnosti jáhenské služby nekončily. S postupem času a růstem počtu členů společenství se jáhen stal počátkem institucionalizované charitní služby. Pro určité oblasti byly pro tuto službu ustanovovány také ženy, diakonky. Jejich činnost byla formou činnosti diákona v oblastech, v nichž by muž – jáhen dle tehdejších sociokulturních zvyklostí mohl působit pouze obtížně. Doležel uvádí oblast péče o ženy. Stavem, z něž byly diakonky také ustanovovány, byl stav vdovský, a to za splnění daných podmínek. Doležel upozorňuje na součást diakonie při bohoslužbě, která byla v prvních dobách křesťanství běžná. Hostina pro chudé byla součástí eucharistické bohoslužby. Pomoc potřebným byla naopak vnímána jako součást služby zvěstování evangelia. Etiku sociální pomoci v době raného křesťanství lze definovat vytvářením zdrojů k překonání sociálních problémů druhých, ne v touze po zisku. (Doležel 2011, s. 73 – 77)

3.3.2 Období pronásledování

Křesťanské zvěstování radostné zvěsti a pomoci potřebným nebylo umlčeno ani v období pronásledování křesťanů ve 3. století, o čemž svědčí prameny z té doby. Z historických spisů lze doložit určité aspekty profesionality, účelnosti a funkčnosti sociální pomoci také z hlediska dnešní sociální práce. Tak jsou například kladeny na příjemce pomoci kladeny požadavky na samostatnost a pomoc je rozdělována na základě požadavku subsidiarity, účelnosti a hospodárnosti. Důraz byl proto kladen na podporu úsilí potřebných ke změně jejich situace. Příjmy k podpoře potřebných plynuly z pravidelných sbírek i jednorázových darů. Také zdroj darů byl již v době rozlišován a biskupové byli vedeni k odmítání darů, jejichž původ bychom mohli označit za nečistý, v dnešní řeči bychom řekli „špinavé peníze“. Povaha církevních společenství tak ve své době svědčila o místu, kde neplatí předsudky z důvodu majetku či moci, a kde lidé mohou zažít bezpodmínečné přijetí na základě lidské důstojnosti. (Doležel 2011, s. 78 – 88) Také z doby po roce 313, tedy po skončení pronásledování křesťanů, existuje množství pramenů, které dává nahlédnout do problémů pomáhající praxe a jejich tehdejšího řešení, spočívajících ve vzniku specializovaných institucí pro pomoc potřebným. Jsou doložena zakládání xenodochií a následně i špitálů, které se věnovaly pomoci potřebným a jejichž činnost byla svázána s domem biskupa. (Doležel 2011, s. 88 – 107)

3.3.3 Středověk a rozvoj činnosti řádů

Období středověku je charakteristické přerodem sociální pomoci uvnitř komunity směrem k pomoci vykonávané prostřednictvím klášterních společenství, postaveném na díle sv. Benedikta z Nursie. Vrchol středověku je pak ve znamení renesance městské společnosti a opětovnému návratu k individuálnímu pomáhání. Vznikají tak Augustiniánské kapituly, společenství tzv. bekyň, pomáhající praxe benediktinů je doplňována činností bratrstev, a také řádů, jejichž charitativní působení není součástí činnosti, nýbrž je přímo jejich posláním. Vznikají také špitální řády, např. Řád německých rytířů, Řád sv. Lazara, Řád sv. Jana Nepomuckého a další. Opět si můžeme povšimnout prvků, které i v dnešní pomáhající praxi považujeme za významné. Kupříkladu si všimněme jisté formy činnosti, kterou bychom dnes nazvali depistáží, v pravidlech Řádu Ducha svatého. To kladlo svým členům za povinnost jeden den v týdnu vyhledávat nemocné a chudé po ulicích. (Doležel 2011, s. 107 – 118) Také v následujícím období je patrný vliv církevních institucí na praxi v sociální oblasti. Ten byl z různých důvodů umenšován. Přesto církevní pomáhání

překonalo veškeré obtíže a snažila se být aktivní v pomoci potřebným. V období Josefinských reforem je zajímavý rozsah působnosti faráře mimo chudinské ústavy, které měli pod patronací. Jejich působnost je doložena také v oblastech mírnění tvrdosti zákona, odpovědnosti za základní školství, podporovaného zaměstnávání ohrožených osob, rozvoj možnosti spoření a v neposlední řadě koordinaci zdrojů pomoci. (Doležel 2011, s. 181 - 189)

3.3.4 Další vývoj charitativní činnosti

Stručně se zaměříme také na vývoj v naší zemi. Od 18. století je u nás patrný rozvoj spolkové činnosti, který do pomáhajícího procesu sociální práce zapojil laické osoby. Dále bylo v 19. století velmi početné hnutí tzv. Vincentek, tedy členek řádu sv. Vincence de Paul i dalších řádových charit a také tzv. svépomocných družstev (Doležel 2011, s. 190 – 193). Vliv na činnost církve směrem ke světu je možné spojovat s bojem proti modernismu, souvisejícímu se změnou postavení církve a jejího významu ve světě na konci 19. století. Boj s modernismem je označován za původce atmosféry strachu a hysterie, který byl v církvi patrný v následujících čtyřiceti letech. (Petráček 2007, s. 10 - 11) Pozice církve se v oblasti vztahu ke světu měnila a nebyly to změny jednoduché. Snaha vymezovat se a bojovat: „*proti laikům, proti republice, proti zednářům, proti Židům, proti protestantům a pokrokářům se neosvědčila*“. (Petráček 2013, s. 21) Dozvuky antimodernismu tak mohou být významné stále a v současné době se setkáváme se snahou o ukončení této rozpravy. (srov. Salve 2007 (3))

Ukončení možnosti církve otevřeně se angažovat v charitativních činnostech, s drobnými výjimkami, v podobě domovů pro přestárlé kněze, souvisí s únorovým komunistickým převratem v roce 1948. Komunistický režim zcela změnil systém pomoci lidem v sociálně nepříznivých situacích, původně založeném na domovském právu a přirozené spolupráce obcí a farářů. Tento model byl postupně přetvořen na centrálně řízený soubor "jistých aktivit" v sociální oblasti. Ze systému sociální pomoci i z veřejného prostoru byli vytlačeni aktivní občané, spolky, církve a rodiny, tedy přirození aktéři pomoci. V závěru komunistické éry vykazoval systém sociální péče významné znaky nefunkčnosti. Systém péče se omezil na poskytování pečovatelské služby, ústavní péče a péče v ostatních zařízeních sociální péče. (Bednár 2012: 7-8)

V historii novozákonní církve můžeme vnímat určitou „dvojkolejnost“ v této oblasti. Tato hypotéza nastoluje otázku, zda potřebná organizační změna v diakonické

církevní praxi, tedy ustanovení jáhnů věnujících se diakonické činnosti, není příčinou postupného oddělování liturgické a hlasatelské složky církve, od složky diakonické. (Doležel 2011, s. 74) Rozvoj charitních služeb v naší zemi byl násilně přerušen nástupem komunismu v roce 1948. Nyní je třeba říci, že diakonická praxe, přítomná v prvotní církvi v konání kněží se postupně přesunula na osobu jáhna. Vzhledem k vývoji ve společnosti došlo k dalšímu přesunu konání diakonické služby a její sekularizaci a komunalizaci. Křesťanské pomáhání však nikdy neztratilo ve společnosti svůj význam a různými způsoby se vždy vracelo „na scénu“. (srov. Doležel 2011)

3.4 Formy charitativní činnosti v životě církve

„Posláním Římskokatolické církve je uchování a vykládání zjevené pravdy Boží, hlásání evangelia, výkon posvěcujících služeb a tvorba společenství věřících na základech života ve víře, naději a lásce, zejména prostřednictvím zbožnosti, apoštolátu a hmotné a duchovní dobročinnosti. Církev římskokatolická v souladu se svými ústředními hodnotami usiluje o pomoc potřebným. Provozuje vlastní zdravotnická zařízení, poskytuje sociální služby a poradenství.“ (Česká biskupská konference [online])

Z poslání církve vyplývá působení v oblasti pomoci potřebným. V této části práce přibližujeme postavení charitního díla v životě církve a jeho formy. Charitativní působení je totiž její součástí děle, než je v naší zemi otevřen prostor pro občanské aktivity společnosti. Bylo přítomno daleko před položením základů sociální práce jako vědecké disciplíny v 19. století. Dá se říci, že charitativní působení bylo přítomno v životě církve od jejího počátku. Ježíš Kristus totiž působil v této oblasti za svého života na zemi. Sloužil potřebným, uzdravoval nemocné a těšil zarmoucené. (Benedikt XVI. 2006) Následování Krista tak pro církev představuje také podíl na zmírňování utrpení chudých a potřebných, což je z deklarovaného poslání patrné. Vzhledem k tomu, že církev je společenstvím věřících v Krista, má zmírňování utrpení druhých či diakonické působení různé formy, které představujeme dále.

3.4.1 Diakonická farnost

V současném diskurzu je patrný důraz na fungování farnosti jako místa diakonie. Důraz na fungování farností, tedy komunit kde žijí křesťané, klade Benedikt XVI. (2006, čl. 20). Zároveň připouští, že radikální sdílení všech statků, známých z prvních

křesťanských společenství je v současnosti opuštěn a není možné jej plně zachovat. To však nevylučuje, aby pro křesťanské komunity nebyla nepřipustná chudoba, bránící lidem v důstojném způsobu života. (Benedikt XVI. 2006, čl. 20) Plenární sněm katolické církve vyzdvihuje dva projevy diakonie, pomáhající a politickou. (PSKC 2007, čl. 218) V toto duchu je možné vnímat snahu o spravedlivější uspořádání státu a charitativní aktivity v encyklice *Deus caritas est*. (Benedikt XVI., čl. 29) Ta je v obou případech považována za projev života církve, který směřuje jak dovnitř společenství křesťanů, tak k lidem kteří se za členy církve nepovažují. (PSKC 2007, čl. 218) Je třeba vnímat, že pomáhající služba může mít formu institucionalizovanou, ale, jak již bylo řečeno, koná se také neorganizovaně, „od člověka k člověku“. (PSKC 2007, čl. 219)

3.4.2 Neinstitutionalizovaná charitativní služba církve

Za neinstitucionalizovanou službou církve rozumíme činnosti členů církve, které nejsou vykonávány za žádnou instituci. Může se jednat o činnost farníků, kteří se věnují péči o osamělé staré lidi formou nákupů a návštěv, jinou možností je sousedská výpomoc, ale i materiální či finanční podpora jednotlivců, směrem k potřebným. Nasadě je také drobná finanční podpora či almužna, poskytovaná lidem. Otevřená forma pomoci nabízí angažování všech, kteří cítí povolání. Setkáváme se také s poměrně novou možností jednotlivců podporovat institucionalizované služby a tím se podílet na jejich financování a provozu formou dárcovských webů. Takto je možno podpořit také množství křesťanských organizací zabývajících se charitativní činností, které o podporu touto formou žádají. (srov. Darujme.cz [online]). Neinstitutionalizované pomáhání ze strany křesťanů vychází z různých pramenů, kterými se budeme zabývat dále, a které jsou určeny pro celou církev, především pak z Bible, dokumentů magisteria i mnohých dalších zdrojů. Mohou také vycházet z lidské přirozenosti, do níž je Stvořitelem imperativ lásky vepsán (Benedikt XVI 2006, čl. 31). Lze dovodit, že se často jedná o službu konanou bezděky, necíleně a zcela přirozeně. Může být také konána se značným úsilím, možná jako skutek pokání. Ovšem často podle vzoru Evangelia, které nepodporuje veřejný popis tohoto konání, neboť pro službu lásky říká: „*když ty prokazuješ dobrodini, ať neví tvá levice, co činí pravice*“. (Mt 6,3)

3.4.3 Institucionalizovaná charitativní služba

V rámci církve působí v České republice více institucí, které se věnují diakonické činnosti. Institucionalizovaná díla mohou vycházet z poslání a činnosti řeholních řádů. Jedním z nich je řád Salesiánů dona Bosca, který zřizuje některé sociální služby, zaměřené především na prevenci rizikového chování u dětí. Příkladem jsou projekty Salesiánů v Českých Budějovicích, kde provozují sociální službu nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Salesiáni tak usilují o naplnění odkazu sv. Jana Bosca, který se ohrožené mládeži věnoval a účinně mladým lidem pomáhal v rozvoji. (Salesiáni dona Bosca [online]). Jsou známy projekty, v nichž členové řádu přímo nepůsobí a jejichž vznik byl členy řádu iniciován. Takovým projektem je organizace Český západ, založená na popud členů Řádu cisterciáků přísnější observance neboli trapistů. Ti po příchodu do západních Čech vnímali svízelnou sociální situaci v regionu a na jejich popud vzniklo v roce 2001 občanské sdružení podporující sociální změnu v regionu. (srov. Český západ o.p.s. [online]).

Některé řády se věnují přímé práci s potřebnými a v organizacích přímo působí. Příkladem je Hospitálský řád sv. Jana z Boha neboli milosrdní bratři. Tento řád také každoročně oceňuje příkladnou práci při péči o nemocné a potřebně v oblasti zdravotních a sociálních služeb cenou Celestýna Opitze. (srov. Milosrdní bratři [online]) V pomáhající praxi, tedy diakonické oblasti, jsou také příklady kněží či správců farností, nepatřících do řeholních společenství, kteří se zasadili o vznik institucí věnujících se diakonické činnosti a také v nich působí. Takovým příkladem je Mons. Josefa Suchár, který se věnuje práci s lidmi s mentálním postižením i dalšími cílovými skupinami. Mons. Suchár se zasadil o obnovu poutního místa a osídlení již téměř vysídlené obce Neratov v severních Čechách. Podnítil také vznik chráněného bydlení pro osoby s postižením, dále chráněných dílen, Farmy Orlice o.p.s., chráněné dílny Kopeček a chráněné dílny Neratov. (Neratov [online]) Ze zahraničí je v naší zemi populární kněz Marián Kuffa, který ve slovenských Žakovcích založil komunitu lidí na okraji společnosti, kde nabízí prostor pro řešení svízelné situace lidem, kteří propadli alkoholu, drogám, hazardu, prostituci nebo jsou bez domova. (Martišová M. 2006) Cílem jím založeného Institutu Krista Velekněze, který působí také v České republice, je „*pomáhat a dávat lásku těm, kteří jsou jakýmkoli způsobem odsunuti na okraj společnosti*“ (Institut Krista Velekněze Bílá Voda [online]). Největším nestátním poskytovatelem sociálních

služeb v naší zemi je bezesporu Charita Česká republika. Stručný nástin její činnosti a struktury uvádím v samostatné kapitole.

3.5 Ukotvení diakonického působení charity a církve

3.5.1 Biblické inspirace pro diakonické aktivity

Inspiraci pro sociální práci, potažmo diakonické aktivity, je možné hledat v Bibli. Jak Starý, tak Nový zákon jsou pramenem inspirací. Není mým záměrem citovat jednotlivá místa Písma, která mohou být pro službu potřebným inspirativní. Spíše chci poukázat na přítomnost sociálního étosu v Bibli, tedy „*zakládací listině*“ církve (srov. Doležel 2006, s. 74). Doležel upozorňuje na jistotu zakořenění sociální práce v biblických spisech nebo atmosféře, přítomné v těchto spisech. (Doležel 2008, s. 26) Důvodem, pro inspiraci je doložitelná povaha Boha, který má zájem o člověka a sdílí se s ním a s tímto světem, ne s „oním“ světem posmrtným. Sociální étos je jasně patrný ve Starém zákoně, který lze vnímat skrz postoje k sociální spravedlnosti a ochraně ohrožených skupin, která podle popisu Bible vykazuje znaky určitého rozložení zodpovědnosti mezi krále, dobře situované občany a proroky velmi nekompromisně upozorňující na sociální nespravedlnost. Jako odpověď na sociální otázky užívá tvorbou legislativních opatření, zabraňujících útlaku ohrožených skupin, která jsou v prostředí starověkého orientu mimořádný. Souvisí totiž s údělem utlačovaného a vyhnaného izraelského národa a jeho vysvobozením, které je příčinou pro ochrany ohrožených skupin. Ta pramení v lásce Hospodina a Boží svatosti, která byla v rámci starozákonní tradice vyjádřena zákonem svatosti, projevující se v konání milosrdenství k blízkým i cizincům. Ve starozákonních textech je patrný příklon Boha k trpícím tím, že je vysvobozuje, nezačíná proměnou mocných, přičemž je zaměřen i na proměnu společenského řádu. (Doležel 2006, s. 77 – 90)

Novozákonní zvěst je z pohledu chudých a trpících skutečným projevem blízkosti. Na příkladu Ježíše Krista je možné učit se být nablízku chudým, nemocným, pouštěným. Jeho příklon k chudým a trpícím se projevuje v konkrétních skutcích, uzdravování, vysvobozování od zla vyháněním démonů či svojí přítomností ve společenství u stolu. Jednou z inspirací může být funkce skutků milosrdenství na hlásání Evangelia, kdy skutky jsou tím, podle čeho se pozná skutečná křesťanská spiritualita. Význam, který je

konání milosrdenství k potřebným v Písmu přikládán, lze vyčíst z podobenství o posledním soudu. Toto podobenství uvádí konání služby lásky jako předpoklad spasení. Také sedm skutků milosrdenství má původ v raněkřesťanském výkladu pomáhající praxe církve. Novozákonní biblická zvěst přináší poselství o možném zažití nebe, již zde na zemi, které může přijít i skrze skutky milosrdenství. (Doležel 2006, s. 90 – 98)

3.5.2 Kodex kanonického práva a první sociální encyklika

Římskokatolická církev je celosvětovou organizací. Je všeobecně známo, že v čele církve stojí papež s poradním sborem kardinálů. Církev pro sebe ustanovuje zákonné normy. Základním pramenem je v právní praxi církve Kodex kanonického práva (CIC 1983), který byl naposledy novelizován v roce 1983. Tento kodex je závazný pro všechny křesťany latinského obřadu. Kodex kanonického práva vychází z dokumentů 2. vatikánského koncilu a nově upravuje práva a povinnosti křesťanů. Takto pojednává o kodexu v jeho preambuli Jan Pavel II. (CIC 1983, preambule) Je třeba uvést, že v souvislosti se sociálními otázkami existují v církvi i jiné zásadní dokumenty, které se k nim vyjadřují. Zásadními zdroji jsou encykliky papežů. První, tzv. sociální encyklika byla dána v roce 1891 papežem Lvem XIII. a nese název *Rerum novarum* (O nových věcech). Tento dokument se věnuje tématu dělnictva a jeho práv ve světle rozvíjejícího se dravého kapitalismu, nedbajícího o dobro dělníků. Zároveň encyklika odmítá komunismus, který považuje za podněcovatele nenávisti. Řešení společenských problémů, které komunismus prosazuje, například majetkových otázek, považuje Lev XIII. za vadná a vysvětluje důvody tohoto tvrzení. (Bližňák. 2016a [online])

3.5.3 Od *Rerum novarum* k *Deus caritas est*

Sociálními otázkám se ve formě encyklik věnovali také dokumenty dalších papežů, vydávané obvykle v roce výročí encykliky *Rerum novarum*, čímž došlo k podtržením významu prvotního dokumentu. Jedná se o encykliku Pia XI. s názvem *Quadragesimo Anno* publikovanou ve čtyřicátém roce po vydání encykliky *Rerum novarum*. Dále můžeme jmenovat encykliky Jana XXIII. *Mater et Magistra* z roku 1961 a encykliku *Pater in terris* z roku 1963. Papež Pavel VI. publikoval encykliku se sociální tematikou *Populorum progressio* z roku 1967 a také apoštolský list *Octogesima adveniens* vydaný v roce 1971 tedy při příležitosti 80. výročí encykliky *Rerum novarum*. Jan Pavel II. se do

této oblasti zapsal publikováním trilogie encyklik *Laborem exercens* z roku 1981, *Sollicitudo rei socialis* (1987) a encyklikou *Centesimus annus* z roku 1991. z výše uvedených zdrojů, s ohledem na stále nové situace a problémy, se rozvinula katolická sociální nauka. (Benedikt XVI. 2006, č. 27) Její kompendium, tedy přehled či shrnutí, byl publikován v roce 2004. Tento dokument je co do právní závaznosti na stejné úrovni s Katechizmem katolické církve či již zmiňovaným Kodexem kanonického práva (Bližňák. 2006b [online]).

Zdůraznění významu diakonie a snaha o upevnění její pozice v životě církve je patrná od 60. let 20. století v německojazyčném prostředí. Jedním z prvních podnětů k otevření diskuze na téma církevní sociální práce na akademické půdě byla přednáška Karla Rahnera na setkání švýcarského svazu charity (dle Doležel 2011, s. 51). Rahner (2013, s. 84) formuluje požadavky na nastolení tématu a promyšlení konceptu charitní vědy tak, aby byla „*vědou konkrétní právě nyní nutné světové zodpovědnosti křesťanů*“ a to při vědomí problémů, které nové uvažování přinese, neboť tím přibudou nové úkoly a povinnosti. Započatá diskuze vyvrcholila formulací konstitutivních prvků církve v encyklice *Deus caritas est*. která pokračuje dodnes, a která umožňuje vnímat všechny oblasti služby církve jako rovnocenné. (Opatrný 2008, s. 63 - 65) Podtrhněme význam výše řečeného: oblast zvěstování, vysluhování svátostí a služba lásky jsou spojeny, všechny jsou zásadní a nelze je oddělovat (Benedikt XVI. 2006, čl. 25). To si dovoluujeme označit za zásadní pro rozvoj dialogu mezi činiteli v uvedených oblastech. Toto konstatování je zároveň potvrzením významu charitní služby.

3.5.4 Podněty a výzvy encykliky *Deus caritas est*

Jako přelomovou v této oblasti lze označit encykliku papeže Benedikta XVI. *Deus caritas est*, v níž konstatoval nedostatečnou legislativu v oblasti caritas, tedy služby lásky (Benedikt XVI. 2006. preambule). V historii je tato encyklika jedinečná, neboť je na této úrovni prvním dokumentem ze strany učitelského úřadu církve, zabývajícím se tímto tématem (Pompey, Doležel 2006, s. 53). V encyklice je pojmenována zdlouhavost, s jakou představitelé církve přistupovali k přijetí nového způsobu spravedlivého uspořádání společnosti. Krom výše uvedených počinů si dokument všímá také průkopníků, kteří přispěli k vzniku a rozvoji institucí, vstoupivších v 19. století na bojiště s problémy ve vzdělávání, chudobou a nemocemi. (Benedikt XVI. 2005, čl. 27) Encyklika *Deus caritas est* vzbudila čilou diskuzi v akademických kruzích (Pospíšil 2006

(1) [online]). Jedním ze zásadních témat, které nastoluje institucím i pomáhajícím křesťanům, je otázka vztahu „odbornosti“ a „pozorného srdce“ (Pompey, Doležel 2006, s. 55). Touto otázkou se budeme zabývat v následující kapitole, neboť může být pro institucionalizovanou charitativní službu významná, a to nejen z pohledu postojů pracovníků, ale také z pohledu správců farností i dalších členů církve.

3.5.5 Problematika vztahu „pozorného srdce“ a „odbornosti“

Šest let po vydání encykliky *Deus caritas est*, vyhlásil papež Benedikt XVI. jako nezbytné věnovat se celému člověku, pomáhat a léčit strádání a potřeby nejen fyzické, nýbrž potřeby osoby v plnosti a celosti. Učinil tak prostřednictvím apoštolského listu s názvem *Intima Ecclesiae natura*. List je dán jako „*motu proprio*“ a je z pohledu církevního práva závazný. (Benedikt XVI. 2012) V preambuli hovoří Benedikt XVI. o nezbytnosti věnovat pozornost nejen materiální podpoře, ale také posile a péči o duši (Benedikt XVI. 2012, preambule). Téma vztahu lidskosti a pozorného srdce je výzvou předmětem dalšího zkoumání ve vztahu ke katolické sociální práci (Křišťan 2008, s. 93). Benedikt XVI. (2006, čl. 31) označuje odbornou kompetenci za základní předpoklad služby, který však sám o sobě nestačí. Uvádí potřebu formovaného srdce, které má přínos pro klienty, potřebující více, než dokonale technicky zvládnutou péči. Tím, co přináší světlo do života v temnotě a zkušenost „bohatství lidskosti“ je právě přístup pomáhajícího, který má pozorné srdce. (Benedikt XVI. 2006, čl. 31) Pozorné srdce a lidskost je pro přiblížení možné přirovnat k empatii, která není důsledkem nějakého příkazu zvenčí, ale vychází z formovaného srdce. (Souček 2013, s. 21 - 24). Jako úkol stanovuje Benedikt XVI (2006, čl. 31) přivádět pracovníky „*k onomu setkání s Bohem a Kristem, které by v nich probouzelo lásku a otevíralo jejich duši druhému, takže láska k bližnímu pro ně už nebude přikázání uložené tak říkajíc zvenku, nýbrž důsledek vyplývající z jejich víry, která se stává činnou v lásce*“. Církev, přestože si uvědomuje nesnadnost úkolu vychovávat pracovníky pro charitní služby, považuje tuto výchovu za svůj úkol (PSKC 2007, čl. 219). Je proto významné tázat se také správců farností na jejich vnímání současného stavu uvedeného vztahu a postojů, jež k úkolu zvyšování pozornosti srdce zaujímají. Jako jeden ze stěžejních rysů charity vnímá jedinečné spojení rysu odbornosti a pozorného srdce také Kolařík (2008, s. 83)

3.6 Správce farnosti

Kněz je bezesporu osobou, která je ze strany církevní hierarchie s lidmi v nejbližším kontaktu. Je zřejmé, že kněží vykonávají různé funkce a poslání, v této práci proto cílíme na správce farnosti, tedy faráře. Také role správce farnosti mohou být značně různorodé, v diecézích tzv. na kněze bohatých jsou kněží často různě zaměřeni. Toto rozdělení kompetencí ve farnosti je běžné např. v sousedním Polsku. V jedné farnosti může působit kněz zaměřený na práci s lidmi ohroženými chudobou, na okraji společnosti a vedle něj i kněz, který se věnuje pastorační práci mládeže a výuce náboženství na školách. (Kruczek 2018) Takový stav v naší zemi běžný není. Naopak je u nás běžný spíše stav opačný, kdy má jeden kněz ve správě farností více. Tento stav jistě není z pohledu církve vnímán jako vyhovující. Kodex kanonického práva o něm hovoří jako o situaci možnou při nedostatku kněží. (srov. CIC 1983, kán. 526) V obecné rovině je knězi určena role kodexem kanonického práva, která mu ukládá vykonávání úkonů: udílení křtu, udílení svátosti biřmování osobám v nebezpečí smrti, udílení zvláštního svatého přijímání pro nebezpečí smrti, asistence sňatku a požehnání manželů, konání pohřbu, svěcení křestní vody v době velikonoční, vedení průvodů mimo kostel a slavnostní žehnání mimo kostel, slavnostnější slavení eucharistie o nedělích a zasvěcených svátcích. (CIC 1983, kán. 530) V třebíčském děkanství lze situaci označit spíše jako nouzovou či mimořádnou, neboť 30 místních farností zde v roce 2018 spravovalo 16 správců farností a jeden farní vikář, přičemž 10 kněží mělo ve správě 2 až 3 farností (Biskupství brněnské [online]). Z toho plyne otázka, jak vnímají správci farností svoje možnosti v podpoře diakonického díla.

3.7 Oblastní charita Třebíč

3.7.1 Postavení Oblastní charity Třebíč v církvi a Charitě Česká republika

Institucionalizovanou charitativní službou, na niž je zacílena tato práce, je Charita česká republika, konkrétně Oblastní charita Třebíč, která je organizační jednotkou Diecézní charity Brno. (OCHT. o nás [online]) Charita Česká republika je dle stanov Charity ČR (Charita 2018: čl. 1) církevní právnickou osobou zřízenou dle zákona č.3/2002 Sb. o církvích a náboženských společnostech. Předmětem činnosti CHČR je poskytování milosrdné služby lásky v tísní, ohrožení a nouzi lidem bez rozdílu rasy,

národnosti, státní či politické příslušnosti. Tato služba se projevuje poskytováním a provozováním charitativních, sociálních a zdravotních služeb a poskytováním humanitární pomoci, dále pak podporou dobrovolnictví a vytvářením vhodných podmínek pro dobrovolnickou činnost. Členy CHČR jsou pak diecézní, oblastní či farní Charity, které mají stanovami CHČR deklarována práva a povinnosti. Charita ČR je zastřešující organizací, která je mimo jiné činná na mezinárodní úrovni. (Charita ČR 2018, čl. 1 a 2)

3.7.2 Služby Oblastní charity Třebíč

Oblastní charita Třebíč poskytuje 18 registrovaných sociálních služeb, které jsou určeny pro všechny cílové skupiny. Zabývá se prací s dětmi a mládeží, dále pomocí lidem ohroženým závislostmi, osobám bez přístřeší, seniorům, umírajícím, lidem vracejícím se z výkonu trestu, lidem se zdravotním i mentálním postižením i lidem s duševním onemocněním. OCHT provozuje službu raná péče, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi, streetwork, denní stacionáře, sociálně aktivizační službu, služby sociální rehabilitace, azylové domy, kontaktní centrum a službu následné péče, službu osobní asistence, ošetrovatelskou i pečovatelskou službu a službu domácího hospice, která v posledních letech zaznamenává nebyvalý rozvoj. Uvedené služby jsou registrovanými službami dle zákona o sociálních službách (Zákon č. 108). Mimo sociálních služeb funguje v rámci organizace charitní záchranná síť, poradna pro rodiny, probační programy, primární prevence s certifikovanými programy, dále projekt dopisování s vězni, charitní šatník a v neposlední řadě půjčovna kompenzačních pomůcek. (OCHT. o nás. [online])

3.7.3 Činitelé charitní služby

Z mé osobní zkušenosti mohu sdělit, že většina aktérů působících v OCHT jsou zaměstnanci, z nichž největší část je zaměstnána v pracovním poměru. Některé služby využívají také pracovníky na dohodu o pracovní činnosti nebo dohodu o provedení práce, především pro zajištění zástupů. OCHT se snaží také o rozvoj dobrovolnictví, které podstatnou měrou souvisí s pořádáním tříkrálové sbírky, činnost dobrovolníků je podporována také v hospicové službě, sociálně aktivizační službě, stacionářích i dalších zařízeních. Zaměstnanci v přímé péči pracují pod supervizí, jež je pořádána jednotlivými službami. Jejich odměňování se řídí platnými právními předpisy a vnitřními směrnici

DCHB. Zaměstnanci mají možnost využít zvýhodněného mobilního tarifu pro sebe a svoji rodinu. Mezi další benefity patří stravenky, či možnost účasti na bálintovské supervizi, která je otevřena také pracovníkům dalších organizací (OCHT. Bálintovská supervize [online]). Mezi nabídky OCHT směrem k zaměstnancům i veřejnosti, patří duchovní doprovázení, které mohou využít klienti i zaměstnanci služby. Tato služba odpovídá na slova Benedikta XVI. z encykliky *Deus caritas est*: „*Tím nejhlubším kořenem utrpení bývá často nepřítomnost Boha.*“ (dle OCHT. Duchovní nabídka [online], srov. Benedikt XVI. 2006, čl. 31). Na vedoucí zaměstnance je zaměřena duchovní formace, která se postupem času mění podle toho, kdo ji koná. Dříve, asi o 5 let, se jedenkrát ročně účastnili vedoucí pracovníci dvoudenní duchovní obnovy, kterou pořádal jeden z kněží děkanátu. Vzhledem k jeho odchodu z děkanství, navázala charita spolupráci s jiným knězem, s nímž vedoucí pracovníci jednou ročně vyjíždějí na setkání, spojené s poutí a návštěvou charitních zařízení. V souvislosti se zvýšením dlouhodobě špatného odměňování pracovníků v sociálních službách v roce 2017 se významnou měrou zvýšily také mzdy zaměstnanců Oblastní charity Třebíč (srov. MPSV [online]). Nemám přesné informace o tom, jak mzdy narostly, ale navýšení se pohybovalo v desítkách procent, přislíbených ze strany MPSV. To lze vyčíst i z výročních zpráv OCHT za rok 2016 a za rok 2017 (OCHT. Výroční zpráva 2016 [online], OCHT Výroční zpráva 2017 [online]), v nichž lze zaznamenat nárůst mzdových nákladů převyšující 20%. Tyto údaje však nejsou plně vypovídající, neboť k navýšení došlo v průběhu roku a z výročních zpráv není patrný nárůst počtu zaměstnanců v uvedených letech. Výroční zpráva za rok 2018 v době odevzdání této práce ještě není k dispozici v oficiální podobě.

3.7.4 Spolupráce mezi charitou a správci farností

Spolupráce se správci farností spočívá v nepravidelných setkáních ředitele OCHT s duchovními při rekolekci děkanátu, či osobních setkáních. Spolupráce probíhá i v jednotlivých službách charity, kdy přímo zaměstnanci domlouvají spolupráci, především v činnostech souvisejících se slavením mše, zpovědi či duchovních rozhovorů s klienty služeb nebo pracovníky. Dalším místem spolupráce pomoc s distribucí postních pokladniček (OCHT. Postní almužna [online]). Spolupráce správců farností, či vlastních farníků dlouhodobě funguje také při konání Tříkrálové sbírky, do níž se zapojuje mnoho dobrovolníků i některých kněží. Duchovní nabídka OCHT souvisí i s pravidelným sloužením mše svaté, která se konají obvykle jednou měsíčně, přímo v některém ze

zařízení OCHT. Většinou je slouží některý ze správců farností z děkanství. V neposlední řadě jsou kněží žádáni, aby se za charitu modlili a sloužili mše svaté na úmysl dobré charitní služby (OCHT. Duchovní nabídka [online]).

4 Metodologie výzkumu

V části práce zabývající se vlastním výzkumem specifikujeme cíl výzkumu a výzkumnou otázku, metodu sběru dat a způsob výběru respondentů. Následuje analýza a interpretace výzkumu a diskuze.

4.1 Cíl výzkumu a výzkumná otázka

Tato práce si klade za cíl pojmenovat role, očekávání a postoje, správců římskokatolických farností k institucionalizované charitativní službě Oblastní charity Třebíč. Součástí cíle práce je také pojmenování postojů k diakonické farnosti.

Výzkumná otázka z cíle výzkumu vyplývá a zní: „Jaké postoje k institucionalizované službě Oblastní charity Třebíč zaujímá správce farnosti?“

4.2 Kvalitativní výzkum

Jako metodu pro kvalifikační práci volíme kvalitativní výzkum. Hodnot tohoto druhu vnímáme vzhledem tomu, že téma postojů kněží k charitativní službě není dosud v naší literatuře významněji popsáno. Jak již bylo uvedeno výše, současná diskuze se zaměřuje spíše na oblast spirituálních potřeb klientů, postojů sociálních pracovníků ke spiritualitě, tedy pokládá otázku ze strany sociálních pracovníků. Z pohledu aktéra v osobě správce farnosti dosud objasňován nebyl. Kvalitativní výzkum může dobře sloužit právě při zkoumání jevů, jež dosud nejsou dostatečně známy, případně k hledání nových pohledů na jevy, které jsou již do jisté míry známy. Tento druh výzkumu také umožňuje získat podrobné údaje o zkoumaném jevu. (Strauss, Corbin 1999, s. 10 - 11). Definice kvalitativního přístupu Michala Miovského (2006, s. 17 - 18) jej popisuje jako *„přístup, který pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod“*, který *„pro popis, analýzu a interpretace nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod“*.

4.3 Etické otázky

Společenskovední výzkum je úzce spjat s etickými otázkami, které v něm hrají významnou roli. Hendl (2005, s. 155) uvádí důležité zásady výzkumu. Jednou z nich je informovaný souhlas účastníků výzkumu (Příloha č. 2), který informuje osobu o průběhu a okolnostech výzkumu. Hendl neuvádí povinnost písemného záznamu informovaného souhlasu, pro tuto práci je však souhlas vytvořen a mám jej uložen. Pokud dojde v průběhu výzkumu k zatajení informací účastníkům, musí být na konci studie se zatajenými informacemi seznámeni (Hendl 2005, s. 156) V průběhu tohoto výzkumu k zatajení informací nedošlo. Další důležitou zásadou je anonymita respondentů, která byla autorem této práce dodržena. Jména respondentů ani jejich konkrétní působiště není zveřejněno. Vzhledem k tomu, že třebíčské děkanství, z něhož byli správci farností pro tento výzkum vybráni, čítá celkem 18 kněží, nejsou zveřejněny ani další konkrétní údaje, které jsou známy autorovi výzkumu, a které byly získány při interview v písemné podobě formou dotazníku, který je uveden v příloze (Příloha č. 3). Zjišťoval jsem věk respondenta, dobu působení v roli správce farnosti a v kněžské službě, přibližný počet obyvatel sídelní obce farnosti, počet spravovaných farností, přibližná četnost nedělních homilií na téma diakonie za rok, četnost konkrétní spolupráce s Oblastní charitou Třebíč. Tyto údaje jsou převedeny do kategorií umožňujících zachování anonymity respondentů a uvedeny dále (Tabulka č. 1). Vzhledem k zachování anonymity, jsou respondenti v práci uvedeni pod označením R s pořadovými čísly, tedy R1 až R5.

4.4 Metoda zjištění dat

4.4.1 Původní záměr

Původním záměrem bylo pro výzkum zkoumaného tématu využít skupinovou diskuzi, které je s oblibou užíváno v oblasti marketingových průzkumů a sociálně psychologických výzkumů. Jedná se o metodu sběru dat, která je formou strukturovaného interview prováděna s více než třemi respondenty. (Miovský 2006, s. 174) Jako vhodná se skupinová diskuze ukazuje právě pro odhalení kolektivních postojů, a to z toho důvodu, že vznik významové struktury je vázán na sociální interakci. Pomocí skupinové diskuze se mohou uvolnit racionalizační schémata a psychické zábrany což umožňuje odhalení postojů respondentů, způsobu jejich jednání, myšlení a pocitů. Pro

metodu skupinové diskuze je třeba zaměřit se na složení skupiny, která může vzniknout uměle, dle kritérií daných vědeckým záměrem, nebo vznikne přirozeně. Předpokládal jsem zajímavou diskuzi, neboť jsem měl informace o různosti aktivit farností i četnosti spolupráce s charitou. Pro účel výzkumu je možné pracovat s homogenní skupinou, která může mít vliv na vzájemné interakce členů diskuze. Záměrně je tak možno volit respondenty rozdílného věku, zaměření, zkušeností apod. (Hendl 2005, s. 182) Proto byli pro účast ve skupině vybráni správci farností různých znaků. Vedle velikosti farností, měřené počtem obyvatel sídla farností byl kritériem pro výběr také jejich věk a délka působení v kněžské službě a v roli správce farnosti.

4.4.2 Změna způsobu sběru dat

Konání interview bylo smloueno po konání rekolekce děkanátu, kdy měli být oslovení správci farností na jednom místě, a kdy zároveň vyjádřili ochotu poskytnout pro rozhovor potřebný čas. Hendl (2005, s. 183) upozorňuje na problém, který plyne z potřeby shromáždit skupinu lidí v jeden čas na jednom místě. To může ztížit konání interview a vést k uspořádání individuálních rozhovorů. To se stalo také při tomto výzkumu, neboť den před konáním výzkumu jeden z respondentů pro neodkladné důvody svoji účast odřekl, nabídl se však k individuálnímu rozhovoru. Vzhledem k nižšímu počtu respondentů, který klesl na 4, a různé výtěžnosti informací, ke které by mohlo dojít při kombinaci metod, došlo ke změně způsobu sběru dat a uspořádání rozhovorů individuálních.. Tento výzkum užívá techniku polostrukturovaného dotazování, které se vyznačuje danou strukturou, pružností procesu a definovaný účelem (Hendl. 2005, s. 164). Tato změna byla uskutečněna s vědomím vedoucího práce a po jeho schválení. Tři rozhovory byly provedeny na již uvedeném místě a další dva v následujících dvou dnech.

4.4.3 Průběh rozhovorů

Pro zajištění kvality výzkumu je zcela zásadní způsob kladení otázek. Vlastní rozhovor byl veden na základě metody kvalitativního dotazování s užitím rozhovoru pomocí návodu. (Hendl 2005, s. 164 – 175) Byl vytvořen základní popud, tedy uvozující text, vysvětlující zájem o roli a postoje správce farnosti souvisejících s charitativní službou. Otázky byly rozděleny dle témat. Hendl (2005, s. 174) popisuje roli význam rozhodování tazatele, jakým způsobem volí užití otázek k tomu, aby získal potřebné informace. Připravená témata rozhovorů se týkala místa diakonie v životě církve, úřadu

jáhna, tedy diakonátu, místu diakonie ve farnostech a pak také postoje kněze k činnosti OCHT a jeho spolupráci s touto organizací. K tématům byly proto připraveny další otázky, které mohli, a také nemusely být použity. Struktura rozhovoru a možné doplňující otázky jsou uvedeny v příloze (Příloha č. 1). Na některé otázky odpověděli respondenti sami, bez nutnosti dotazování, některé otázky byly v průběhu rozhovoru vyhodnoceny jako nežádoucí a bylo od jejich položení upuštěno. Důvodem pro rozhodnutí vypustit otázku bylo již zmíněné naplnění tématu, nebo z důvodu možného vnímání otázky respondentem, jako otázky konfrontační. S tím, jak rozhovory probíhaly, bylo měněno pořadí témat. Důvod pro změnu jejich pořadí vyházel ze zkušenosti tazatele při rozhovorech. Některé otázky nebyly respondenty dobře chápány a jako důvod tohoto stavu vyhodnotil tazatel právě pořadí témat. Změna pořadí přinesla ovoce, spočívající v hladkém průběhu rozhovoru, kdy respondent odpovídal intuitivně na připravená témata a nebylo nutno se jej příliš doptávat. Při rozhovoru byly pokládány převážně otevřené otázky. Po skončení rozhovoru byli respondenti požádáni o vyplnění dotazníku s demografickými a kontextovými údaji (Příloha č. 3). Všechny rozhovory byly provedeny v průběhu měsíce března 2019. Obecně lze říci, že rozhovory proběhly v pozitivní atmosféře a zájem tazatele o probíraná témata byl respondenty vnímán pozitivně, výstupy z rozhovoru uvádíme v další části práce.

4.5 Způsob výběru respondentů

Výběr respondentů má významnou roli pro zobecnění výsledků výzkumu na populaci, ze které respondenti pocházejí. (Hendl 2005, s. 150) Za respondenty byli získáni kněží, kteří působí jako správci farností v děkanství Třebíč. Při výběru respondentů byla použita metoda vhodná pro výzkum s menším počtem respondentů. Jedná se o metodu prostého záměrného výběru. (Miovský 2006, s. 135 – 136). Respondenty jsem vybíral a oslovoval s ohledem na původní záměr, provést sběr dat formou diskuzní skupiny. Složení respondentů jsem se snažil volit tak, aby naplňovali znaky heterogenní skupiny, kde různé zkušenosti, věk, či jiné odlišnosti rozdílů mohou být motorem skupinové dynamiky. (srov. Hendl 2005, s. 182) Pro výzkum bylo získáno 5 respondentů. Původní záměr zahrnoval o jednoho respondenta více. Jeho význam spočíval v osobních diakonických aktivitách i podpoře těchto aktivit ve farnosti i značnou mírou spolupráce s charitou. V průběhu přípravy rozhovoru však došlo ke střetu možných termínů setkání

s plánovanou zahraniční cestou tohoto správce farnosti a od jeho účasti bylo, po vzájemné dohodě, upuštěno. Rozdílnost respondentů, kteří se výzkumu zúčastnili, spočívá v rozdílnosti věku, vzdělání, místě působení, rozdílné míře spolupráce s institucionální charitní službou i konání diakonických aktivit, konaných některými respondenty. Některé z aktivit mi byly známy již před prováděním výzkumu, některé nikoli. Atributy respondentů jsou uvedeny v tabulce č. 1. Na závěr každého rozhovoru byla od respondentů shromážděna v písemné podobě formou dotazníku demografická a kontextová data, čímž jsem zamýšlel ověřit heterogenitu respondentů. Získaná data jsou relevantní i po změně metody sběru dat, protože umožňují. Výstupy dotazníku uvádím v tabulce č. 2. Data byla anonymizována zařazením do kategorií.

Tabulka č. 1: Zjišťované údaje

Zjišťovaný údaj	Respondent č. 1 - 5
Věk respondenta	
Počet let působení v roli správce farnosti / v kněžské službě	
Počet obyvatel sídla farností	
Počet spravovaných farností	
Přibližná četnost nedělních homilií na téma diakonie/rok	
Četnost spolupráce s OCHT	

Vzhledem k tomu, že celkový počet správců farností v třebíčském děkanství je 16, jsou mezi respondenty kněží různého věku ze sídel s různým počtem obyvatel i různou mírou zapojení do charitního do pomáhání, považuji uvedený způsob ochrany anonymity, jako základní zásady kvalitativního výzkumu, za legitimní. V následující tabulce č. 2 uvádím relevantní data způsobem zaručujícím anonymitu postojů. Data jsou řazena od nejmenšího čísla k největšímu a nelze je přiřadit k jednotlivým respondentům.

Tabulka č. 2: Zjištěné údaje v kategoriích

Zjišťovaný údaj	Počet respondentů v uvedené kategorii			
Věk respondenta	25 – 39	40 – 50	50 – 60	60 +
	1	2	1	1
Počet let působení v roli správce farnosti	0 – 6	7 – 15	16 - 30	30 +
	2	1	1	1
Počet let v kněžské službě	0 – 6	7 - 15	16 – 30	30 +
	1	1	2	1
Počet obyvatel sídla farnosti	0 – 999	1000 - 1999	2000 +	
	2	1	2	
Počet spravovaných farností	1	2	3	
	3	2	1	
Přibližná četnost nedělních homilií na téma diakonie/rok	0 – 9	10 – 19	20 +	
	1	1	3	
Četnost spolupráce s OCHT/rok	0	1 – 5	1 až 2x měsíčně	Častěji
	0	2	2	1

4.6 Způsob zpracování dat

Rozhovory byly uskutečněny v měsíci březnu 2019. Průběh rozhovoru byl zaznamenáván pomocí aplikace záznam zvuku na mobilní telefon chráněný proti zneužití heslem a aktivní antivirovou ochranou. Následně byla data přenesena na externí paměťový disk chráněný heslem. Tímto postupem byla zajištěna ochrana dat před únikem dat. Rozhovory byly v první fázi zpracování dat převedeny do podoby textu formou transkriptu. Pro znázornění výsledků jsou respondenti v citacích z výzkumu uvedeni

zkratkou R s pořadovým číslem 1 až 5, tazatel je uveden jako T. Vzhledem k tomu, že některé výpovědi zjevně nebylo možno anonymizovat, byly do písemné podoby převedeny v zobecněné podobě. V případě, že se jednalo o jevy nezobecnitelné a jejich vztah k tématu byl pokryt jinou částí rozhovoru či jiným respondentem, byly z textu záměrně vypuštěny. Výpověď tazatelů byla v některých případech převedena do spisovné češtiny. V případě, že bylo významné zachovat kontext výpovědi, byl text ponechán v původním znění. Při přepisu rozhovoru jsem zjistil, že některé otázky asociovaly odpovědi z jiných oblastí a jsou rozptýleny. Tyto části jsem proto v transkriptu barevně rozlišil, v některých případech jsem provedl jejich shrnutí. (srov. Hendl 2005, s. 209 – 210)

4.6.1 Kategoriální systémy

Pro zpracování dat byly z poznatků zjištěných v přípravě rozhovorů vytvořeny kategoriální systémy, které umožňují redukci dat. V množství datech, sdělených respondenty, bylo toto rozdělení velmi výhodné, neboť mi umožnilo rozřídění dat. Začleňováním do kategorií, které probíhalo průběžně s prováděním rozhovorů, bylo zjištěno, že některá data není možné k připraveným kategoriím zařadit. Při této činnosti vznikaly také nové podkategorie. V souvislosti s tímto jevem došlo k doplnění teoretických východisek v úvodní části práce.

4.6.2 Shrnutí kategoriálních systémů a podsystémů

- 1) Postoje k postavení diakonie v životě církve
- 2) Postoje k postavení diakonie v životě farností
 - a) Postoje k aktivitám farnosti
 - b) Překážky ve fungování diakonické farnosti
 - c) Soukromé aktivity správců farností
 - d) Překážky diakonických aktivit správců farností
- 3) Postoje k působení diákona zodpovědného za sociální oblast ve farnosti/děkanskví
 - a) Vyhledávání potřebných
 - b) Postoj k činnosti jáhna (diákona)
- 4) Postoje k činnosti OCHT
 - a) Pozitivně vnímané činnosti
 - b) Postoj k zacílení služeb

- c) Chybějící služby
- d) Postoj k působení „nekřesťanů“ v charitě
- e) Zapojení správců do farností do formace pracovníků
- f) „Slabá místa“ charity z pohledu respondentů
- g) Vnímaný zájem charity o potřeby farností a jejich správců
- h) Ideální spolupráce

Vzhledem k množství získaných dat, které představovaly více, než 35 stran souvislého textu, bylo třeba pro zajištění výpovědní hodnoty s daty dále pracovat. Užití uvedených kategorií tedy umožnilo data seskupit. V další fázi byla data segmentována, to znamená, byly seskupovány podle uvedených kategorií. V následující části uvádíme analýza zjištěných údajů a následně vybrané odpovědi respondentů. (srov. Hendl 2005, s. 209 – 212)

5 Analýza a interpretace rozhovorů

Témata rozhovoru byla konstruována tak, aby bylo možno zodpovědět výzkumnou otázku znějící: „Jaké postoje k institucionalizované službě Oblastní charity Třebíč zaujímá správce farnosti?“ Data zjištěná při rozhovoru byly přiřazeny k předem definovaným kategoriím, tedy oblastem, na něž byly rozhovory zaměřeny. z rozhovorů vplynuly také další kategorie, které jsou také rozvedeny. V této části práce je prostor pro prezentaci výsledků výzkumu a také pro jejich analýzu a interpretaci. Vždy na začátku identifikovaných oblastí radím uvedení do tématu a následně odpovědi respondentů. z důvodu zachování anonymity respondentů je v každé oblasti nově voleno pořadí a označení respondentů (R 1- 5).

5.1 Postoje k významu diakonie v životě církve

Pro pochopení postojů správce farnosti je vyjasnění vnímání místa diakonie významné. z rozhovorů vplynulo, že diakonie je u všech respondentů vnímána jako přirozená součást života církve.

R1: *“Charitativní služba vždy byla, již od prvotní církve, součástí jejího života, Je to prostě neodmyslitelné, to bychom falšovali Evangelium, kdybychom ji chtěli vynechat. Ale ona pořád k církvi patří a to je vidět i na výsledcích sbírek, při záplavách, neštěstích.“*

R2: *“Když povídám o základech křesťanského života a snažím se podle toho žít, mluvím o těch čtyřech pilířích což je misie, diakonie, liturgie a koinonie. Bez toho, abychom vnímali, že jsme obdarováni a samozřejmě obdarovávali druhé, nemůžeme žít.“*

R3: *“jeden z prostředků naplňování lásky k Bohu a bližnímu.“*

R4: *“Cokoliv jste udělali těm nejmenším, mně jste udělali, říká pán Ježíš.“*

R5: *“Služba druhým je jakýmsi základním posláním křesťanů, ať už se děje za pomoci instituce nebo v životě každého křesťana. Určitý větší rozsah činnosti totiž není možné požadovat po jednotlivcích, zadarmo. Ty dvě věci se musí velice propojovat a jenom to, že je charita neznamená, že jsem osvobozen od té osobní touhy a potřeby pomáhat a být druhým nablízku.“*

Z odpovědí je zřejmé vnímání diakonie jako přirozené součásti života. Zajímaly mne však také postoje správců farností směrem k diakonickým aktivitám ve farnosti, které jsou součástí další kategorie.

5.2 Postoje ke konání diakonie ve farnostech

5.2.1 Aktivity farností

Vzhledem k tomu, že diakonická oblast je respondenty vnímána jako církvi vlastní, další dotazování bylo směřováno na diakonické aktivity ve farnostech, konané s vědomím farnosti i na aktivity, které konají věřící sami.

R1: *„Hlavně různé sbírky, tříkrálová sbírka, postničky, sběr šatstva.“ „Já vnímám třeba obecně ... v mé farní pastoraci na vesnici, že ... myslím si aspoň, co vím v konkrétním případě, že ta charitativní služba a péče není tak potřebná. Protože si myslím, že tady pořád na vesnici ještě fungují dobře rodinné vztahy, příbuzenské vztahy a že když je někdo v nouzi, tak, že prostě ta rodina je schopná prostě toho člověka podržet.“*

R2: *„Zapojujeme se do všech aktivit charity, což je tříkrálová sbírka a postní almužna.“ „Ještě bych řekl možná takovou zkušenost, že za tu dobu, co jsem tady, jsem vlastně tři z těch bezdomovců pohřbil. a byla v tom vždycky taková síla, protože, jsme jim udělali důstojný křesťanský pohřeb, oni na to samozřejmě neměli ty jejich rodiny finančně. Pomáhala mi v tom pohřební služba, která mi dala velkou slevu a lidi se na to taky složili, tak to byla taky zajímavá zkušenost posledních let.“*

R3: *„Je tu tříkrálová sbírka, farní charita“* **V:** *„Koná farní charita také nějaké jiné aktivity, krom tříkrálové sbírky či postní almužny?“* **R3:** *„To myslím, že ne.“*

R4: *„Je to ta sousedská výpomoc, navštěvování nemocných, které tady funguje, je to taková bratrská výpomoc.“ „Když ty lidi vidí, že je někdo sám a potřebuje, tak přijdou a pomůžou, nebo to řeknou“.*

R5: *„Mnoho věcí tam dělá charita. Pak jsou to konkrétní lidi, kteří jsou někoho navštívit, dělají někomu doprovod.“*

Všichni respondenti si tedy byli nějakého druhu diakonických aktivit ve farnosti vědomi. Všichni respondenti také vyjádřili pozitivní postoj k tomu, aby fungování diakonické funkce farnosti podporovali. Někteří správci farností spoléhají na přirozenou

funkci rodiny, je patrný také význam charitní služby respondentů z městských farností. Přírozenou součástí života farností je tak podpora sbírek na Charitu, Tříkrálová sbírka či Postní almužna. Především v městských farnostech je významným konatelem diakonie právě charita, v menších či vzdálenějších sídlech jsou dle respondentů činné rodiny a místní společenství. Aktivita některých respondentů v diakonické oblasti lze označit za značné a vypovídají o tom, že vnímání diakonického formátu charity je ve farnostech přítomno.

R2: „to je velká postní sbírka, kdy se vybere kolem třiceti, čtyřiceti tisíc a posíláme to na likvidaci lepry. Potom vždycky v adventu máme, jednu neděli přijde svatý Mikuláš, a potom druhou neděli se vybírají prostě potraviny a hygienický věci pro lidi bez domova, kteří během roku zvoní na faru, nebo na fary. Tak mi tady ty věci, který máme, si tady necháváme a potom, když ty lidi přijdou, tak je těm lidem rozdáváme.“

5.2.2 Překážky ve fungování diakonické farnosti

Respondenti také popisovali, jaké vnímají překážky v tom, aby byli věřící a lidé obecně aktivní v konání diakonie. Jedním z pojmenovaných příčin je všeobecný nezájem, či lhostejnost. Další popsanou příčinou je vysoká míra profesionalizace služeb, která může být vnímána jako sejmutí povinnosti z jednotlivých lidí. Jako pramen uzavřenosti některých členů farnosti nebo církve obecně byl pojmenován boj s modernismem na přelomu 19. a 20. století.

R2: *Ono jde spíš o to, že jsme hodně zvyklí, že je tu nějaká servisní organizace, charita nebo stát. a že to často z lidí snímá osobní nasazení nebo osobní aktivitu. a že čím víc tady bude propracovanější systém charity, tím míň budou ti lidi ochotní sami něco dělat. a to není jenom v charitě, to je ve všem možným, že lidi dneska jdou po ulici a nezvednou třeba papír, protože chodí žlutý vesty a ty to dělají.“*

R4: *„Důležitá je ta všímavost. Že i toto patří jejich poslání a musíme vychovávat k tomu. Protože ta nevšímavost je dneska velká. Každý kouká do mobilu, také je potkávám. Takový nezájem.“*

R3: *„Myslím, že na to nejsme pořád ještě zvyklí. Že od toho devatenáctého století jsme tak jako uzavření do sebe, když někomu z farnosti je ouvej, tak jsme si schopni pomoci, ale když je to navenek ...“ „...ale že tak nejsme zvyklí vyjít z té své komfortní zóny. Nejsme zvyklí jít ven k druhým. T: „Mluvíte o konci devatenáctého století. Takže před tím jsme*

byli zvyklí a pak se něco změnilo?“ **R3:** „Tak ta změna souvisí s průmyslovou revolucí, kdy se vyliďňovaly vesnice, a rozrůstala se města. No ono to taky podle mě souvisí s bojem církve proti modernismu. Do té doby církev držela prst na tepu doby a byla progresivní a v té době nastal zlom, věřící se nemohli účastnit nějakého veřejného života a účastnit se života spolků. Došlo k uzavření, sešňěrování a té koncentraci na tu vlastní skupinu. a všichni ostatní jsou zlí a my se musíme tady bránit.“ **T:** „Hm... To je zajímavý...“ **R3:** „Takže myslím, do té doby ta otevřenost církve vůči tomu okolnímu světu byla obrovská“

5.2.3 Soukromé aktivity správců farností

Tento postoj je patrný z konkrétního konání, které jednotlivý respondenti vyjadřovali. z důvodu zachování anonymity, která byla respondentům přislíbena, nejsou respondenti označeni a nejsou uvedeny ani konkrétní výpovědi. Významné je, že všichni respondenti sami konají aktivity, které můžeme označit jako diakonické. z toho dovozujeme, že postoje k diakonickému konání jsou u jednotlivých respondentů pozitivní.

Jeden z respondentů neuváděl konkrétní projevy, z rozhovoru však jasně vyplynula podpora a pomoc některým rodinám i jednotlivcům v těžkých situacích. Uvádí také svoje rozhodnutí konat denně dobrý skutek a často jej naplňuje právě pomocí potřebným nebo návštěvou nemocných a umírajících. Jeden z respondentů, krom materiální podpory v podobě jídla a finanční pomoci, pomáhá také v hledání možné pomoci a intervenuje např. v azylových domech, aby jednotlivcům, kteří jsou v obtížné situaci, vyprali prádlo nebo jim umožnili v zařízení vykonat osobní hygienu. Jeden z respondentů uvedl, že dříve za pomoc s údržbou fary poskytoval ubytování a stravu člověku bez přístřeší. Jeden z respondentů podporuje lidi v nouzi, a také je vyhledává. Také on pojmenoval intervence ve prospěch ohrožených lidí. Všichni respondenti se shodují v pomoci finanční a materiální. Jeden z respondentů uvedl, že nechal, či delší dobu nechával v zimě přespat na faře člověka, který vzhledem k porušení pravidel nemohl uzavřít smlouvu v azylovém domě. Jeden z respondentů vyjádřil pocit, že je od potřebných poněkud zneužíván a proto se snaží finanční pomoc omezovat. Zároveň uvádí, že ti lidé peníze skutečně peníze nemají a proto je pro něj nejjednodušším řešením finanční podpora. Všichni dotazovaní správci farností vedli, že nějakým způsobem s OCHT spolupracují. Míra jejich

spolupráce je vázána na vzdálenost jejich působiště a penzum povinností, vyplývající ze zastávané role správce farnosti.

5.2.4 Překážky diakonických aktivit a spolupráce s OCHT na straně správců farností

Dalším tématem byly překážky v pomáhání na straně správců farností. V této oblasti lze shrnout, že hlavní překážkou je přemíra dalších povinností. Dalším důvodem jsou podmínky na farách, které neumožňují poskytnutí pomoci, myšleno umožnění osobní hygieny lidem bezdomova.

R1: „*To omezení je v tom, že mám 3 farnosti. a sídlím (obec). Takže v těch dalších dvou farnostech přijíždím jenom na bohoslužby nebo na nějaké přípravy a jsem s těma lidma málo. Takže to je omezení. Pokud člověk je prostě v jedné farnosti nebo ve dvou, nebo měl by víc prostoru být mezi těma lidma, tak může snadněji reagovat na ty jejich potřeby.*“ T: „*Takže to vidíte, že vlastně to Vaše zapojení do všech těch prvků života církve tady bude v jiný kvalitě, než v tý druhý nebo třetí farnosti?*“ R3: „*No s těma lidma tady, kde sídlím, se setkávám určitě častěji, chodím do obchodu, na poštu, potkám se, pobavím se. Ty druhé dvě farnosti jsou v tomto směru určitě ochuzené.*“

R2: „*Protože já nemůžu tomu borcovi na té lavičce říct, pojd' se na azyl osprchovat, já můžu říct pojd' na faru, ale zas riskuju, že třeba dostanu nějakou nemoc.*“

R4: „*No, ... ono v tom našem kněžském povolání, kolikrát si lidé říkají, co ten pan farář celej den dělá. Ale ono je tam..., je tý náplně hodně, i takový vnitřní povinnosti, který souvisí s tou kněžskou službou, ke které jsme vlastně byli povoláni.*“

R5: „*je těžké ji poskytnout tu službu, nechat ho vykoupat na faře, která tam slouží a není uzpůsobená na zvláštní... je velice těžké. Takže, ... ano těmto lidem je těžké se věnovat, potřebovalo by to čas a jeden farář to nemůže všechno... udělat.*“

Jednou z otázek, kterou jsme se zabývali před vlastním výzkumem, bylo, zda a jak je působení věřících v diakonické farnosti ze stran správců farností podporováno. Zjištění při rozhovorech se pohybovaly od deklarace přirozeného místa diakonie, bez nutnosti další podpory, přes uvědomění si potřebnosti vyzývání k diakonické činnosti. Zazněla také úvaha nad tím, jak často a jak do hloubky se podněcování citlivosti k potřebám druhých a diakonickému konání děje.

R1: „Je pořád potřeba věřící vyzývat a povzbuzovat. Tady na vesnici, kde fungují rodinné vztahy, ta pomoc není ještě tak potřebná, nebo není tolik možností. Ten výskyt potřebných je mnohem větší ve městech.“ „Vnímám jako jednu z věcí, přehled mít prostě o lidech. Dlouho jsem neviděl někoho ve farnosti, v kostele, co s ním je, jestli prostě není nějaká nemoc nebo nějaká nouze. Prostě mít zájem o lidi, ptát se, co se týká farníků. Tak je vést k tomu, formovat k tomu, aby si byli vědomi toho, že tohle je přirozená součást křesťanství, pomoc potřebným a že je potřeba... to co je v našich možnostech tak se prostě zapojovat do toho.“

R2: „Já se snažím žít ve svobodě a snažím se ji nabízet ostatním. Poprosím je o pomoc, o informovanost. Ale nechci z toho dělat nějakou povinnou akci. Já to prostě řeknu a každý se může zapojit. Ale ta citlivost záleží na tom konkrétní člověku. Ale myslím, že v srdcích některých rezonuje.“ T: „Ví farníci o těch aktivitách?“ R2: „Všichni o tom vědí. Třeba dneska po ranní mši tady byl před kostelem po ranní mši nějaký Slovák, měl cedulku, prosím pomoc, tak jsem ho po mši svaté vzal na faru a dal jsem mu něco z těch zásob, který tady prostě máme.“

R3: „Je třeba podněcovat věřící, aby vnímali ty potřeby. Nejsem si úplně jistý, že vnímají, že se jich to týká. Máme tady tu instituci, ta so o to stará, dáme nějaký příspěvek. Ale možná je to stržení do vlastních řad... jestli dostatečně podporujeme to sociální citění věřících.“

R4: „Oni spíš potřebují povzbudit, říct, že někdo něco potřebuje, navštívit.“

R5: „Myslím, každý sám musí konat tu službu druhým. Ten základní rozměr musí člověk sám vnímat, život sám je dost bohatý na to, aby si člověk všiml a byl vnímavý pro potřeby druhých ať už blízko, nebo daleko ve světě. Ale určitě potřebují podporu a potřebují i motivaci, aby byli vnímaví a těch potřebných si všimli. Podpora je v evangeliu, poskytuje ji víra, církev, pak i potažmo ta kázání mají obsahovat takové to povzbuzení, jednak povzbuzení, které jde do srdce a pak ty vnější věci, což je třeba ta konkrétní výzva, zapojit se do toho či onoho díla charity ať už je to tříkrálové sbírky, nebo dopisování vězňům nebo spousta dalších, návštěva nemocných.“ „V každém případě to není tolik, co dělá ta charita, která koná to dobro. Díky tomu, že ta farnost je velká, tak člověk tak nevidí, co dělají věřící.“

Na téma konání navazuje forma podpory diakonického konání farníků. Ta může vycházet z vlastní činnosti správce farnosti, nebo z jiných zdrojů. Za tyto zdroje lze považovat Bibli, dokumenty magisteria, pastýřské listy biskupů, články v tisku či na internetu, ale i příklad papeže Františka či samotných správců farností nebo ostatních farníků, ale i další zdroje.

R4: „*Ono je potřeba o tom nejenom slyšet, ale taky to vidět. Tak nás učí taky matka Tereza, abychom si všímali, jak ona, těch dětí na ulicích, potřebných nemocných. Tam je taky ten příklad.*“ „*No ono je potřeba lidem přibližovat a taky nejenom o tom nějak mluvit na vesnici nebo ve městě, kde ty lidi potkáváme, ale už i ve škole, dětem, když hovoříme zvláště teď v postní době o pokoře, lásce a odříkání.*“ „*Říkám jim, aby přišli, aby si těch lidí všímali*“

R3: „*V historii církve se to nějak projevovalo, všechny chudobince, nemocnice vlastně vznikly v souvislosti s křesťanstvím, tak se na ně odkazuje a furt se vracíme zpátky, ať už k Ježíši Kristu nebo té apoštolské církvi, ale můžeme nebo... máme čerpat inspiraci, vracet se zpátky.*“

5.3 Postoje k působení diakona zodpovědného za sociální oblast ve farnosti/děkansví

5.3.1 Vyhledávání potřebných

Z výpovědí některých respondentů vyplynulo, že je vnímáno jako potřebné mít přehled o potřebnosti pomoci ve farnosti. Touto problematikou se v některých farnostech zabývali z popudu faráře.

R5: „*Dřív jsme měli tu snahu, aby pár osvědčených lidí bylo a všímalo si těch potřebných lidí a jakoby nám je hlásilo. Ale zas tak se to neosvědčilo, protože ta oblast je často pokrytá činností těch sociálních úřadů, tak by to bylo takové dublování.*“

Respondent č. 2 uvádí, že provedl mapování mezi lidmi bez domova a to mu umožňuje pomáhaní této skupině lidí.

R2: „*Taky jsem se v minulých letech snažil vyhledávat lidi bez domova, kteří moc nevyužívají služeb charity, který po nich chtějí dodržování nějakých pravidel, který oni nejsou schopní dodržovat, nebo nechtějí. Takže tam jsme se potom snažili k těm*

lidem dostat a seznámit se s nimi a... pomáhali mi v tom farníci. To byla taková samostatná aktivita, takže znám tady ty lidi z Třebíče, z těch laviček..., který tady jsou.“

5.3.2 Postoj k činnosti jáhna (diákona)

Respondenti byli dotazováni na svůj případný postoj k působení jáhna, který by měl po vzoru jáhnů v prvotní církvi oblast podpory diakonické podoby farnosti a distribuci pomoci na starosti. V této oblasti byly patrné rozdíly ve vnímání této problematiky jednotlivými respondenty. Lze říci, že ti, kteří působí v kněžské službě kratší dobu, byli otevřenější postavení diákona v diakonické oblasti. Správcům farností, od jejichž formace v semináři uplynula delší doba, bylo vnímání jáhna v této roli vzdálenější.

R1: *„Připomíná mi to téma některého formačního setkání a opravdu v prvotní církvi ti jáhni tuhle službu měli, že prostě byli mezi těmi lidmi a rozdělovali těm potřebným nebo vyhledávali ty potřebné. Dokážu si představit, že by to tak mohlo být i dneska. Ale právě v těch farnostech, kde se ti potřební vyskytují. Nemyslím si, že ve všech farnostech.“*
„Protože kněz v dnešní církvi v naší zemi je pořád ještě natolik pastoračně vytižen, že na tyto lidi nemá čas nebo prostor věnovat se téhle službě.“

R2: *„Určitě by byla užitečná jaksí, je tady v Třebíči v nemocnici otec František, jáhen a je to hezký, že to tak je. a určitě by to pomohlo. Protože bude určitě nedostatek kněží do budoucna, tak aby někdo čas od času navštívil ty vesnice. On jim může udělit svátosti, může se s nimi pomodlit, může jim požeňnat.“* **T:** *„Mám na mysli konkrétní zapojení jáhna do pomáhání“* **R2:** *„Mám zkušenost, kdy jsme slavili mše u lůžka, tak jako ti jáhnové chodili po domech a rozdávali těm lidem Chléb života. a konali tu službu, nejenom tedy kázali a učili, ale prokazovali ten dotek toho tělesného milosrdenství. Cokoliv jste udělali těm nejmenším, mně jste udělali, říká Pán Ježíš.“*

R3: *„Jo, myslím si, že v tom obřadu jáhenského svěcení zaznívá, že je svěcen ke službě... No, ono po tom druhém vatikánském koncilu byla snaha zapojit více laiky a předalo se jim mnoho oblastí a pravomocí liturgických. Namísto nějakého evangelizačního zápalu... u toho jáhna je to ještě specifikum... a to je možná důvod, že jsme tak trochu uzavřeni na tom svým písečku. Ale myslím si, že i ten jáhen, ten jeho úkol by měl být víc nejen do toho vlastního stáda, ale právě to vycházení a hledání... a pojďme... a on by byl ten styčný důstojník, kdo hledá, kde je vlastně církev potřebná, nebo kde je potřeba prokázat milosrdenství.“*

R5: „Dovedu si to představit. Určitě by to bylo doplnění těch služeb ve farnosti

Jako slabá místa tohoto konceptu byla uváděna především náročnost takové služby a potřeba skloubit pracovní a rodinný život. Jako významné lze označit také zdůrazněný rozdíl mezi povoláním kněze a ustanovením jáhna.

R3: „Je s tím spojená věc, že se mluví o povolání ke kněžství, ale vzhledem k jáhenství si ta církev, to společenství si vybralo ty osvědčené muže, takže je to úkol pro ty farnosti, ty kněze, aby vybrali a ty muže, kteří jsou schopni a ochotni této služby. Manželky jim to ještě dovolí a pak ještě jde o to sociální začlenění v té farnosti, kdy to musí být člověk, který je všeobecně přijímán, aby nebyl považován za toho, kdo... aha tak pan farář ho tady protěžuje a co se tady předvádí. Tak v naší křesťanské lásce, (smích) tak to je velký nebezpečí.“

R5: „I když, pořád by to byl jeden člověk, který by si mohl okolo sebe vytvořit skupinu lidí, ale jeden člověk by nebyl schopen zajistit takovou širokou odbornou problematiku jako třeba charita.“ „Byť si myslím, že by bylo dobře, aby to svěcená osoba byla, ale nedokážu si to moc dobře představit.“

5.4 Postoje k činnosti OCHT

5.4.1 Činnosti vnímané pozitivně nebo neutrálně

Téma činnosti Oblastní charity Třebíč, zabralo v rozhovorech značnou část. První oblastí, podstatnou pro utváření postoje k činnosti charity je zacílení charitních služeb. Toto zacílení bylo hodnoceno jako funkční a postoj k charitním službám jako pozitivní. z odpovědí respondentů byly analyzovány také neutrální postoje. Ty souvisí nejspíše s tím, že v některých oblastech působení charity není tak intenzivní, především tedy venkovských oblastech a oblastech od sídla charity vzdálenějších. z rozhovorů plynou jednoznačně pozitivní postoje k některým službám, především k těm, které nejsou u jiných poskytovatelů zřízeny. Byla vyzdvihována činnost Domácí hospicové péče i dalších typů péče, zacílených na pomoc pečujícím rodinám. V oblasti vnímání činnosti a zacílení služeb OCHT zazněly následující odpovědi.

R1: „Určitě dobře, protože dělá dobrou práci. a i přesto, že jsme vzdáleni, přesto sem dosahuje, především domácí hospic, takže lidi využívají téhle služby a jsou s ní

spokojeni.“ „musím vyzdvihnout ten domácí hospic, protože tam právě ta pozornost srdce a odbornost je a ti lidé si ji velmi chválí.“

R2: „Jo... (mlčí).“ „... otázka třeba hospicové péče, ta se jinde zatím moc neděje. Existují taky druhy dalších skupin, jako třeba té osobní asistence.“ „Nízkoprahy... asi super.“

R3: „Já myslím, že jo.“ „To zacílení je vcelku dobré.“

R4: „co mám zkušenost, jak tam slavím, ty střediska, je tam povzbudivá ta péče po všech stránkách.“ „Je to velká myšlenka, pořád můžeme vidět něco nového. Ten úmysl tam je.“

R5: „Tak je určitě dobré, že tam ta charita je.“ „Rozhodně člověk tu potřebu vnímá a je potřeba ji ocenit. Není prostě možné čekat, že všechno budou dělat jednotlivci a jejich vlastní aktivity udělají spoustu práce. Na to je potřeba ta služba.“

5.4.2 Negativní postoje k zacílení charitních služeb

Respondenti také vyjádřili určitou nespokojenost s charitní službou. Ta se týká širokého zacílení, tedy skutečnosti, že některé služby mohou být poskytovány jinou institucí. To souvisí s přechozím bodem, tedy zacílením služeb na osoby, kterým ostatní nepomáhají a naopak negativní postoj k širokému zacílení, které může dělat někdo jiný. Negativně je vnímána také možná snaha o vyvažování křesťanského charakteru služeb ve společnosti.

R2: „Ono to souvisí i s tím, co je velké téma, jestli těch služeb prostě není moc a jestli prostě fakt říct, že my se budeme soustředit na tuhle oblast a to ostatní necháme někomu jinému“. **T:** Souvisí to s biblickým, pomáhat těm, kterým ostatní nepomáhají? **R2:** No, třeba. a co se týče třeba té prevence ve školách... jestli to není téma, které řeší někdo jiný. Nevím, jestli to není nějaká forma, kterou my dělat nemusíme.“ „Otázka je takový ty poradny, pro rodiny, děti, jak se to využívá nebo nevyužívá.“ „Nevím. Nechci soudit, jde o to, jestli ta paleta těch služeb není moc pestrá, že platíme a hledáme peníze na tyto, tyto, tyto služby, tak nám pak nezbyvají peníze třeba na ty hospicové sestry. Nebo bychom těch sester potřebovali dvakrát tolik, ale protože je máme v přímé péči, jako ošetrovatelské péči, charitní péče, tak nemáme na tohle.“ „Přijde mě to, že když je těch nabídek deset, tak se to rozmělní a nikdo nedělá nic a rozsype se to.“ „Ale my nemůžeme suplovat ten stát ve všech oblastech.“ „My nemůžeme jako říct, vy tady děláte nějakou primární

prevenci ve školách, my to budeme dělat líp. Budeme vlastně s nimi jako soupeřit. **T:** „Takže to zacílení by mělo být tam, kde žádná pomoc není?“ **R2:** „No (přítakání) Je to podobný, jako to bylo u ženských nebo i mužských řeholních řádů, Ty vždycky vznikaly na základě nějaký potřeby. To znamená, ženské řády vznikaly učitelský, protože bylo potřeba mít křesťanský školy, nebo ošetřovat nemocné. To potom začal nahrazovat stát. Takže ty školy dneska nejsou majetku sester a učí tam křesťanští laici a ne ty sestry. a do těchto řádů to nikoho dneska netáhne, ty řády vymřou. Pokud školský sestry nenajdou jinou farmu, tak to vymře.“ **T:** „Není ta potřeba.“ **R2:** „Není ta potřeba. Teď je potřeba aby se někdo modlil za církev. a i ti, kteří hledají nějakou formu zasvěcení, tak jdou do kontemplativního řádu. V církvi bylo za Pia X. to, že když jsou noviny, tak budou křesťanský noviny. Spolek, Sokol, tak bude křesťanský Orel, takhle to jakoby dublovat.“

5.4.3 Chybějící služby

Při analýze rozhovorů bylo zjištěno, že někteří respondenti označili také druhy chudoby, na které není v současnosti z jejich pohledu reagováno, a jejichž poskytování vnímají jako žádoucí. z pohledu sociálních služeb se jedná o službu noclehárna (Zákon č. 108, § 63) a nízkoprahové denní centrum a terénní program pro osoby bez přístřeší (Zákon č. 108, § 61 a § 69), a pak také stacionář (Zákon č. 108, § 46) určený lidem trpícím stařeckou demencí či Alzheimerovou chorobou. Naposledy pak popsal respondent chybějící pobytovou odlehčovací službu osoby, uvedené v předchozí větě, o něž pečuje rodina a kteří mohou, případně v budoucnu budou, potřebovat odpočinek v náročné péči. (Zákon č. 108, § 44).

R2: „Říct prostě, my tady tyhle věci jako opustíme, jako charita, ale my půjdeme do oblastí, kde ten stát si s tím neví rady, nebo není to pokrytý. Jo nebo neexistuje... Jak říkám, jestli někdo doma se stará o lidi s Alzheimerem a nemá ty lidi kam dát, tak je to strašně stresující věc pro tu rodinu.“ „A budeme podporovat tuto péči, na kterou stát nechce slyšet, protože on bude podporovat jako domy, kde ty lidi budou zavřený a hotovo.“

R2: „... je to asi otázka nějakého přemýšlení, jestli se chceme pochlubit, máme třicet služeb, nebo máme dvě, ale zacílíme na tyto nejpotřebnější lidi, o který se nikdo moc nestará.“ „Nebo budeme mít azylovej dům, ale zároveň máme taky lidi, kteří budou v terénu, který budou vědět o těch lidech, který jsou úplně jako na okraji a který nikdy do

těch azylových domů nedostaneme.“ „Prostě jestli nemít nějaký barák, oddělený, kde by se zařídily tyhle věci.“

R5: *„... pro některé bezdomovce v tom smyslu, že člověk jim nabídne azylový dům, kde musí splňovat určité normy, po nějakou dobu, ale když ten člověk je třeba napitý, tak ho tam prostě nemůžou přijmout, nějak se s nimi pracuje a chápu, že by tam narušili to společenství. Ale na druhou stranu co s takovým člověkem. Mám mu říct prostě, jděte pryč? Mám zavolat záchytku, kde ho prostě odvezou, za několik tisíc a přičtou mu to k jeho dluhu.“ „Taková chudoba těch lidí, co nemají kde bydlet a mohli by mít třeba něco jakoby jednoduššího na bydlení. Je dobře, že máme vysoké standardy na bydlení v domovech pro matky s dětmi, ale když se tam někdo nevejde, není tady vůbec žádná další služba.“*

Mimo uvedených služeb vzešla z rozhovoru zkušenost se službou charity, zajišťující pomoc kněží v případě žádosti od osoby, s níž si neví rady, kterou by respondent ocenil také v třebíčské charitě.

R4: *Dokonce to má krásně podchycené charita Blansko takovou nonstop službu, že kdyby opravdu někdo nevěděl co si počít, tak tam pošle auto a toho člověka odvezou, aby tam nezůstal, ... tomu knězi... Protože častokrát to jsou nemocní lidé, fyzicky, psychicky... To je třeba to co chybí tady v oblastní charitě. No a pozitiva, výborná komunikace, i když vlastně nevím, jestli tady je azylák pro chlapy, pro ženy... Ale i když jsme asi nějaký letáčky dostávali, tak nevím a stejně, kdyby tady někdo zazvonil, tak já budu muset jít na stránky... a hledat, kde to je, nějakou kontaktní osobu.“*

5.4.4 Postoje k působení zaměstnanců, nevěřících nebo těch, kteří se neidentifikují s křesťanstvím

Před započítáním výzkumu nebylo, podobně jako u dalších oblastí, zřejmé, jaký zastávají jednotliví respondenti postoj k zapojení zaměstnanců, kteří se neidentifikují s církví. Tato otázka bylo pro některé překvapivá, neboť neuvažovali o zapojení nevěřících pracovníků charity. Postoj respondentů není negativní. Spíše lze označit za neutrální či pozitivní. Význam byl přikládán formaci srdce zaměstnanců tak, aby byli citliví k potřebám klientů služeb. Zazněla také potřeba, aby postoje pracovníků nebyly v přímém rozporu s postoji církve.

R1: „Ono to, že někdo nevěří, ještě nemusí nic znamenat. Je to opravdu o tom vedení charit, aby prostě formovalo ty zaměstnance. **V:** Aby se zvyšovala ta citlivost? **R1:** Aby se na to kladl důraz.“

R2: „Já bych na to odpověděl tak, že ti lidé vstupují do této organizace a chtějí v ní pracovat a nějaké základy víry de facto musí mít. Už jenom pro to, že tam vstupují s nějakou péčí a ochotou pomáhat druhým a nikdy a to nebudou mít dostatek peněz třeba.“ „Jako chápu to, že když někdo si dělá z křesťanství legraci, nebo říká to je blbost, tak to může říkat samozřejmě doma, ale neměl by to říkat třeba v práci. Nebo, vím, že pracuji v křesťanské organizaci. Ale jakoby tlačit na to, aby ti zaměstnanci byli ti v uvozovkách praví křesťané....“ **T:** „Jako na ty formální znaky.“ **R2:** „Ale, potom třeba nedělají dobře tu práci.“ **T:** „Hm....“ **R2:** „Nemělo by to být jako hodnotící kritériem“ **R2:** Nebo když někdo bude povídat o tom, jak eutanázie je suprová věc, tak asi nemůže pracovat v charitě. Ale jenom to, že ten člověk se nemodlí, nechodí na mše... charitní... jako tohle si myslím, že je hodně důležitý. To si myslím, že je dobře o tom přemýšlet, diskutovat a hledat jako nějaký... jako milosrdnější pohled na některé jako věci.“

R3: „Nevím, těžko říct jestli je to rozhodující. Rozhodující je to dobré srdce. Protože to znají i faráři a známe to všichni, že mnoho těch, kteří denně nebo nedělně vysedávají v kostele, tak jsou na tom ve svém jednání, ve svém životě ve svém jednání mnohem hůř, než ti, kteří tam nejsou. Ale to jejich jednání, ten život více odpovídá životu podle Evangelia, než ti kteří si to tam chodí odsedět a pak dělají přes týden blbosti a jsou spíš pohoršením pro ostatní. Takže není rozhodující, jestli ten dotyčný je institucionalizovaný věřící, jestli je chodič nebo nechodič, ale jestli se dokáže s tím člověkem bavit, jestli je trpělivý, laskavý.“

R4: „To nevadí, to vůbec nevadí, ale když vidíme tu jejich službu, tak oni to nedokážou vlastně, dokázat uvěřit, ale oni to spíš dokazují tou svojí službou.“ „to záleží potom na tom, kdo je přijímá, aby prostě byli jako jedno....“ „Ono se nedá říct, že by byli jako nevěřící. Ale každý má nějakým způsobem k té víře blízko a je to v něm.“

5.4.5 Zapojení správců farností do formace pracovníků charity

Jak již bylo řečeno, respondenti vyjadřovali své zapojení do liturgických aktivit, které se konají v prostředí OCHT. Byli dotazováni také na svůj další možný přínos při formaci srdce charitních zaměstnanců. Ta může spočívat v jejich působení v této oblasti

v životě farností. Druhou rovinou může být edukace i provázení zaměstnanců v této oblasti. z odpovědí respondentů lze vyčíst vnímanou vhodnost zapojení správců farností do formace srdce zaměstnanců. Někteří respondenti se této oblasti již nyní aktivně věnují. z rozhovorů plyne, že pro zapojení do formace zaměstnanců by respondenti potřebovali

R1: „*Nějaké doprovázení, formace zaměstnanců charity.*“ „*Jenže těch aktivit je tolik, že se do větších akcí nepouštím.*“ „*Dokážu si představit až v důchodu (smích).*“

R2: „*... ale že tady je jakási přidaná hodnota v tom vnímání té služby konkrétním lidem, ale že je tady nějaká snaha i o duchovní růst a kdo budete chtít tak tady máte prostor i pro, třeba duchovní rozhovory.*“

R3: „*Tak mohl by být dobrý nějaký, co mně napadá, jednou za rok, dvakrát do roka nějaký víkend, který by se nemusel jmenovat duchovní cvičení, aby to neodradilo, ale řekněme nějaká povinná formace zaměstnanců. Nedovedu si představit, že by to dělal farář z místa. Měl by to být jiný kněz, mělo by mu být někde ubráno na těch povinnostech a měl by tuto oblast na starosti a věnoval se jí. Takže takové pravidelné setkání by bylo dobré.*“

R4: „*I zaměstnance navštěvuji doma, když sloužili u nemocných a teď zavolají a jsou sami nemocní, tak jim posloužím.*“

R5: „*Je to dobré, tato formace. Asi to nezanedbatelné je ta týdenní modlitba v charitě, ale to není nějaké vzdělání. Zase, to si musí naplánovat ta charita, to vedení, než že ten kněz tam zrovna přijde. Zase záleží, jak ten kněz se dokáže vcítit do těch pracovníků a být jim nablízku. Já jsem se nikdy v této oblasti příliš nevnímával. Ale když tu působil (kněz) tak ten svého času pro ně občas sloužil mši, nebo dělal takovou jednoduchou duchovní obnovu pro ty zaměstnance. Tak si myslím, že to je důležité, ukáže se, že o ně máme zájem.*“

5.4.6 „Slabá místa“ charity z pohledu respondentů

Jedním z dotazů, který při rozhovorech zazněl, byl dotaz na to, zda v činnosti OCHT vnímají respondenti nějaká slabá místa. Otázka byla záměrně položena značně neurčitě, aby nebyli respondenti ovlivněni názorem tazatele. Jednomu respondentovi tato otázka položena nebyla, neboť na ni odpověděl již dříve sám, proto došlo pouze k ujištění, zda se jedná o slabé místo charitní služby. Jako slabá místa byly pojmenovány personální otázky, především finanční zajištění zaměstnanců. V rámci výzkumu nebylo rolí tazatele vysvětlovat posun, který v této oblasti v charitě za poslední dva roky nastal, proto jsem

tak nečinil. Další oblastí bylo dodržování pracovních povinností a měřitelnost výkonnosti, i když respondent uvádí, v jiné části uvádí, že nelze vše poměřovat výkonem. Uvedený výrok jsem proto vyhodnotil, jako potřebu rovnováhy mezi výkonem a možnostmi intervize ve službách, která by měla být pro služby rovnocenná.

R1: „Málo peněz pro ně, pro jejich činnost.“

R2: „To je taky strašně důležitá věc, aby pořád tam byl ten konkrétní člověk, to je pořád mluvení o penězích o projektech... Ono je to důležitý ty peníze.“ „Ale potom jak ocenit ty lidi, že se starají o ty konkrétní lidi.“ „... že mi to děláme ne proto, abychom jako... dokázali někomu, jak jsme dobří křesťané, ale proto, že těm lidem chceme pomoci. Co dělá levice, ať neví pravice. Jako samozřejmě, pochlubit se, výroční zpráva, super, ale zase to nepřeceňovat. Protože někdy se mi zdá, že my se prostě hodně chlubíme, ale nemluvíme o problémech vztahových. Mluvíme, že na nás prostě kašle kraj, úředníci, já nevím kdo...“ „Ale přemýšlet, jak se cítí zaměstnanci. Zájem toho vedení o mně, jak se hodnotí ta moje práce. Samozřejmě výborný je, když třeba jsou ty supervize, když na to ta charita dá, a že si ti lidi můžou nějak povykládat ty věci. Ale vědět i o těch stínech, a že to není všechno snadný a jednoduchý. a když se otevřou ta témata tak to nezakrývat tím, jak jsme úspěšní. To si myslím, že je hodně důležitý.“ „... jde o ty vztahy mezi námi. Abychom byli schopní žít spolu dobře. To musím mít nějaký pravidla. a to jsou v první řadě pravidla pracovní. Protože od toho se to odvíjí. Protože mi to často přeskochíme a mluvíme o nějaký zbožnosti... My zase nemůžeme furt prostě sedět, ale taky pracovat a pak najít čas, kdy si ty věci vyříkat. Je potřeba najít způsob, jak ten hlas slyšet.“ **T:** „Máte vy sám prostor nebo možnost, jak ty hlasy přenášet, nebo jak ta témata, se kterými se setkáváte přenášet“ **R2:** „Tak, někdy se o to snažím a někdy povzbuzuju ty lidi z té charity, aby to sami řekli, aby to sami řešili. Protože někdy mi to přijde až nedospělý, aby to někdo řešil za ně. Musí tam být taky někdo, kdo tomu bude naslouchat, aby to brali vážně. Nastavit ten způsob, aby to nebylo formální.“

R3: „No, tak možná, i když jsme měli nějaký setkání kněží v děkanství, tak co bych ocenil, protože to člověk zapomene, když se někdo dostaví, bezdomovec, nějaký bližší kontakty a informovanost ... nebo i takové školení jak se bránit (smích). To vnímám trochu jako nedostatek, jak rozkrýt ty situace, jestli ten člověk potřebuje pomoc, nebo jen žádá peníze. a kam toho člověka poslat, ať je to muž, žena, když se najednou objeví na faře, protože ne každý na to má náuru toho člověka ubytovat na faře.“

R4: „*Ono by se dalo říct, aby těch sestřiček bylo víc, hlavně aby jim poskytli takový nějaký zázemí, aby neodcházeli. Zkrátka, aby bylo dostatek těch, který bude tu službu konat.*“ **T:** „*Takže se jedná o zajištěných důstojných podmínek pro pracovníky?*“ **R4:** „*No, ... zvláště ty sestry, který mají rodiny a cestují tady po oblasti, protože ta služba vůbec není jednoduchá. a pak v zimě. Když sestřičky musí jezdit sedmkrát, desetkrát na zavolání, tak je to velice náročný.*“

R5: „*Já v principu dávám přednost charitě, ale vím, že jsou lidé, kteří nebyli s nějakou službou spokojeni.*“ „*Když se tam furt někdo střídá tak pro ty starý lidi je to těžký. To si pak řeknou, že si vyberou charitu a... nebo jinou službu.*“ „*Není tam takové finanční ohodnocení, jak by se slušelo a patřilo. a někdy i ten pracovník potřebuje lepší ohodnocení, aby mohl uživit rodinu, a ti lidé pak někdy odcházejí. Pak tam třeba není takový odborník, jak bychom chtěli, nebo jak by se patřilo. My bychom samozřejmě chtěli nejlepší odborníky, kteří by pracovali za ty nejmenší platební podmínky, když to přeženu trošičku.*“

5.4.7 Vnímaný zájem charity o potřeby farností a jejich správců

Z rozhovorů vyplynulo, že respondenti pozitivně hodnotí snahu charity o jejich vědomí o charitních službách tak, aby mohli pomáhat také členům jejich farností a obecně i občanům jejich působišť. Respondenti mluvili o setkáních s charitními pracovníky o svém oslovení charitou ke spolupráci. Zároveň je třeba říci, že správci farností nevnímají zájem charity o konkrétní potřeby svých farností, o svůj názor na zacílení či způsob poskytování služeb.

T: „*Když mluvíte o charitě, jako o organizaci, napadá mě, jestli se charita zajímá o to, jaké potřeby vycházejí z farnosti. Jaké potřeby farnosti, které nemůže farnost zvládat sama, je třeba přenést na charitu.*“ **R2:** *Pan ředitel se snaží, setkáváme se, sděluje co se děje v té organizaci, já zase, co se děje u nás. Jde to o to, abychom vyhledávali lidi, kteří tu pomoc potřebují.*“ **T:** „*Mě zajímá, zda zaznamenáváte zájem charity o Váš pohled, jako správce farnosti, na způsoby řešení těch situací. Ne že nabízí, naroubuje sem ty služby.*“ **R2:** „*Tak takhle se mně nikdo neptal.*“ **T:** „*To by mohlo ovlivnit Vaše postoje k té službě.*“ **R2:** „*Jasně, tomu rozumím. (další část sdělení nelze anonymizovat, proto jej neuvádíme)*“ „*Ta zpětná vazba nějak funguje a uvidíme, jestli si to vezmou k srdci nebo ne.*“

R3: „Já jsem se tím zatím nesetkal. Že by přišel dotaz od pracovníků charity, pane faráři co byste si představoval nebo co vnímáte na svém místě, že by bylo potřeba. Spíš je to takové, že tady jsme něco vymysleli (smích), nějaký program tak nám to tady ohlase, prosíme. Je to teda vždycky velmi milé. Anebo ta prosba o nějaký finanční příspěvek. Ale že by tam byl vyložený dotaz, jak vy vnímáte ve vaší farnosti, kde můžeme nabídnout pomoc, to ne.“

5.4.8 Ideální spolupráce

V závěru každého rozhovoru byl respondentům věnován prostor pro vyjádření ideálního stavu, ať už v činnosti charity nebo v možnostech pro vzájemnou spolupráci. Někteří respondenti pojmenovávali svoje možné zapojení do charitních služeb. i stálou potřebnost charitní služby.

R1: „Nějaké doprovázení, formace zaměstnanců charity“

R3: „No všichni by se měli rádi, usmívali by se... byli bychom k sobě laskaví, trpěliví, každý by byl zodpovědný a žili bychom podle Evangelia...(smích)“ **T:** „Tak snad zítra.“

R4: (smích) „Já si myslím, že je úžasný, jako ty lidi, kteří v těch sociálních službách pracují, že ne každý na to třeba má sílu, energii, náтуру. Je schopen, a to to obdivuju, ty lidi, kteří se do toho pouští a dlouhá léta v tom žijí, aniž by se cítili třeba vyčerpání nebo nějak vyhořelí. a to je taky úžasné svědectví, že berou sílu, předpokládám, že od Pána Boha, že tam taky svěřují ty svoje bolesti a těžkosti. No takže obdiv a zároveň i poděkování a zároveň i poděkování těm, kteří v charitních službách pracují.“

R4: Tak by to člověk dělal tak, jak předtím... Možná s větším nasazením. Bylo by to jistě potěšující, kdyby najednou se to všechno tak... Ono ideální to nebude nikdy, ale vylepšovat to může každý.

R5: „Vždycky bude co zlepšovat. To co třeba stačilo dřív, člověk se najedl, vyspal. Už to nestačí, očekává se víc. To i ty azylové domy se snaží teď nabízet nejenom perfektní zázemí ale i starost o takovou psychickou, pohodu. Ono stále je co rozvíjet... a vedle toho by se měl nabízet ten pohled na ty otázky víry... Ono nikdy tady člověk nebude hotový, ani s hlásáním Evangelia ani se službou lásky. Potřebný ze země nevyimizí, říká Bible a prostě tak to bude. Čili... stále bude dostatek toho, co bychom měli pro druhé udělat. a když si řekneme, dneska to stačí, tak zítra to stačit nebude... Mohu ho zase někam posunout dál. Jde jen o tom mít otevřené oči a uši.“

6 Diskuze

Cílem této části je zodpovězení výzkumné otázky. Další téma, jímž se tato kapitola zabývá, je přiblížení očekávání a postojů a jejich možný dopad na spolupráci s charitativní službou a diskuze nad výsledky. Pokusím se také o porovnání výsledků výzkumu s jinými studii.

Výzkumná otázka, tedy jaké jsou postoje správců farností institucionalizované charitativní službě Oblastní charity Třebíč. z odpovědí respondentů a jejich odpovědi vyplývá, že postoje všech respondentů jsou kladné. Vzhledem k tomu, že cílem kvalitativního výzkumu není kvantifikace dat, s čímž souvisí fakt, že jsem data za tímto účelem nesbíral, je vedlejší že tyto kladný postoj vyjádřili všichni respondenti. Pozitivní postoje se konkrétně projevují v konání správců farností, diskuzi ke konkrétním projevům uvádím dále.

V rozhovorech lze však vyčíst také oblasti, v nichž postoje některých respondentů ke službě charity kladné nejsou. Jednou z těchto oblastí jsou podmínky zaměstnanců. Negativní postoj byl vyjadřován k nízkému finančnímu ohodnocení zaměstnanců, které se, dle výpovědi jednoho z respondentů, může dotýkat kvality poskytovaných služeb. Odpovědi respondentů nereflektují posun, který v oblasti odměňování zaměstnanců v posledních letech nastal. Stučný popis tohoto vývoje popisují v kapitole 3.7.3 Činitelé charitní služby. Jako oblast, kde bylo možno vysledovat negativní postoje, byla oblast vztahů mezi zaměstnanci a vedením a pak také dodržování pracovních povinností a vyváženosti ve vztahu výkon a prostor pro sdílení. Jako překážku větší míry spolupráce dotazovaní označovali množství povinností ve vztahu ke své službě. Všechny tyto oblasti mohou ovlivňovat postoje respondentů a intenzita jejich vlivu na konání je závislá na míře emocí, která je se zkušeností spojená, četnosti s jakou je s ní člověk konfrontován i významu, který mu přikládá. (Nakonečný 2009, s. 239 – 243) Je zřejmé, že některé uvedené oblasti, které můžeme pro utváření či existenci postojů správců farností označit jako rizikové, by měly vést k proměně konání charity, případně trpělivé vysvětlování postojů, vycházejících z metod práce ve službách. Reflektování potřeb vycházejících z farností a od jejich správců se může projevit zvážením většího zacílení služeb na ty, kterým ostatní nepomáhají. Na straně charity je patrný posun v této oblasti, protože vytvoření noclehární, která byla dvěma respondenty uváděna jako chybějící, by

měla být v OCHT zřízena. (srov. DCHB. 2019a, s. 4) Jeden z respondentů uvedl, že velké množství služeb může mít různé dopady, jako první vnímá nedostatek pracovníků v jiných službách, které další organizace neposkytují, druhým nedostatek peněz pro služby, které jiní neposkytují. Poskytování služeb těm, kterým ostatní nepomáhají, je relevantním požadavkem, který v souvislosti s charitativní křesťanskou službou zaznívá. (srov. Kolářová 2016 [online]).

S postoji k institucionalizované charitativní službě úzce souvisí vnímání diakonických aktivit ve farnosti. Všichni respondenti vyjádřili přirozenou přítomnost těchto aktivit ve farnostech a také to, že je aktivně podporují. Jejich vyjádřená podpora spočívá jak v hlásání povinnosti konání diakonie farníkům, tak ve vlastním příkladu. Zjištěná skutečnost, že respondenti vnímají svoji roli na poli diakonických aktivit a také k ní aktivně přistupují, může být povzbuzením pro práci na poli výzkumu vztahu sociální práce a teologie. Jak totiž upozorňuje Doležel (2006, s. 74) je tato otázka mnohými představiteli církve považována za irelevantní, neboť charitativní činnosti jsou specifické a jejich aktéry je pouze omezená část církve. s tímto postojem jsem se u respondentů nesešel. Jednou z oblastí, na něž jsem zaměřil dotazování, byly aktivity ve vyhledávání potřebných ve farnostech a distribuce pomoci potřebným. Tato činnost může být spojena s činností jáhna, vnímaného jako aktéra pomoci (srov. Skálová 2008). Dva z respondentů vyjádřili kladný postoj k této oblasti s tím, že v rámci farností tuto činnost cíleně prováděli. Pomoc ohroženým skupinám se projevila také v uspořádání tří pohřbů osobám bez přístřeší, které díky znalosti prostředí a za přispění farníků mohlo proběhnout.

Při analýze odpovědí jsem vnímal mezi respondenty určitý rozdíl, spočívající ve velikosti sídel a vzdálenosti od sídla charity. u respondentů z místa, kde charita převážně působí, byla vnímatelná větší intenzita potřebnosti i spolupráce s charitou. Zajímavý byl vliv věku respondentů na vztah k působení jáhna jako aktéra pomoci. Na základě analýzy rozhovorů mohu uvést, že správci farností, kteří jsou v kněžské službě kratší dobu, to znamená, že od jejich formace a vzdělání uplynula kratší doba, byli při rozhovoru otevřenější diakonického poslání jáhna. Otázku nepotřebovali blíže vysvětlovat, což může souviset s probíhající diskusí o poslání jáhna, která se nejvíce projevuje také při formaci nových kněží. (srov. Skálová 2008, PSKC 2007) Jako významné lze označit stávající zapojení do činnosti charity. Pokusil jsem se zaměřit také na vnímání zájmu charity o potřeby farností a jejich správců v diakonické oblasti. Zájem, který charita o farnosti projevuje, může být jedním z podnětů pro vytvoření postoje. Je třeba říci, že

uvedený zájem nebyl správci očekáván, ale pokud by byl projeven, byl by vítán. Respondenti projeví uznání charitě, že informuje o aktivitách a službách, jeden z respondentů by přivítal předání letáků, kde by mohl v případě potřeby využít.

Výsledky práce nebylo možno porovnat s jinou studií, neboť, jak již bylo řečeno, v našem prostředí výzkum na toto téma zatím nebyl proveden. Dovolím si jen podotknout, že v oblasti, jíž se zabýval ve své diplomové práci Pavel Souček (2013), tedy vztahu odbornosti a pozorného srdce respondenti vyjadřovali přesvědčení, že je významná jak odbornost, tak formované srdce. Nebylo však mým cílem, blíže se vnímání tohoto vztahu zabývat. Záměr práce tedy zjištění postojů k uplatnění pracovníků, kteří se neidentifikují s církví a téma vztahu odbornosti a pozorného srdce při rozhovorech vyplulo na povrch. Postoj k charitní službě, zaměstnávající podstatnou část pracovníků, kteří se s ní v oblasti víry neidentifikují, není negativní. Spíše je významný důraz na formaci srdce pracovníků. Jeden z respondentů uvedl, že postoj pracovníků k církvi nesmí být striktně odmítavý. Respondenti vnímají tuto oblast za významnou a je proto úkolem charity, zabývat se jí. Svůj negativní postoj vyjádřili respondenti k tomu, aby byli zaměstnanci hodnoceni na základě náboženského prožívání. Dokonce tuto možnost označili za nevhodnou. Toto téma bylo u některých respondentů spojeno se silnou emocí, která souvisela s tím, že se s podobnou zkušeností setkali. Jeden z respondentů uvedl, že jej činí smutným. Lze proto zopakovat, jak již bylo řečeno ve druhé kapitole, že pro konání je velmi významný postoj, vytvořený v souvislosti se silnou emocí (Nakonečný 2009, s. 239 – 243).

Pokud se zaměřím na možné slabiny provedeného výzkumu, musím konstatovat, že jich spatřuji více. Jako první slabinu považuji svoji dosavadní nezkušenost s výzkumem. Původním záměrem bylo provádět skupinovou diskuzi a zapojit jako moderátora kolegyni, která má s výzkumem více zkušeností a absolvovala sebezkušenostní výcvik. Po změně způsobu sběru dat na individuální pohovory jsem nepovažoval její zapojení za vhodné. Další slabinou může být výběr respondentů. Rozhovorů se zúčastnilo 5 respondentů z 16 správců farností, je možné, že zahrnutí většího vzorku by mělo větší přínos k rozpoznání postojů. Je možné zvážit početnost celého vzorku, které bylo dáno zaměřením na konkrétní děkanství. Pro větší možnost zobecnění dat by mohlo být vhodné vytvoření většího vzorku. Další slabinu lze spatřovat možný vliv subjektivního vnímání problematiky, vzhledem k existenci mého osobního vztahu k oběma institucím. To mohlo způsobit zkreslení ze strany tazatele i řešitele celé

práce. Respondenti si byli vědomi angažovanosti tazatele, také z jejich strany mohlo teoreticky dojít k redukci sdělení. Ze své strany jsem však usiloval o objektivitu. Ze strany respondentů jsem uvedené redukce nezaznamenal.

7 Závěr

Téma této práce s názvem „*Postoje správců farností při spolupráci s institucionalizovanou charitativní službou v třebičském děkanátu*“ se věnuje cílem spočívajícím v pojmenování postojů, s nímž k charitní službě přistupují. V práci uvádím východiska týkající se vlivu postojů na lidské konání z pohledu sociální psychologie. Dále navazuje popis charity, jako součásti církve. Diakonická činnost charity vychází z úkolů církve, vyjádřených jejím posláním, je značně provázána s jejím posláním. V práci dále nastiňuji ukotvení diakonie s ohledem na biblické poselství i na historický vývoj. Přibližuji také postavení Oblastní charity Třebíč v rámci církve.

Moje očekávání od této práce bylo naplněno. Postoje správců farností k institucionalizované charitativní službě jsou pozitivní. Tedy alespoň těch správců farností, kteří se výzkumu zúčastnili. Pozitivní postoje jsou spojeny s přirozeným vnímáním farnosti, jako místa diakonie. z výpovědí respondentů vyplývá potřeba, aby diakonické aktivity farníků byly doplňovány službou charity. Jako významný vnímám tento postoj z pohledu charitního pracovníka, protože mi umožňuje vnímat správce farnosti jako toho, kdo se skutečně zajímá o potřeby svých farníků. u žádného z respondentů nebyl spatřen postoj, který by naznačoval marginalizaci tématu diakonie mezi dalšími oblastmi života církve. Spíše nedostatek času nebo zahlcení jinými povinnostmi lze vnímat jako pojmenovanou příčinu nižší míry podpory diakonických aktivit. Respondenti pojmenovali také negativní postoje k charitativní službě. Jedním z nich je postoj ke „*kádrování*“ pracovníků podle jejich zjevného náboženského prožívání. Je třeba poznamenat, že takový přístup není ve veřejných ani vnitřních dokumentech charity pojmenován jako užívaný. Další negativně vnímanou oblastí je příliš široké zaměření služeb, které by mohl dělat někdo jiný. z toho pak respondent dovozuje nedostatek služeb, které nikdo jiný nedělá, především pro osoby bez domova, žijící v konfliktu se společností, kteří nejsou ochotni dodržovat pravidla azylových domů. Dále pak respondenti pojmenovali chybějící rozvoj pro osoby trpící demencí nebo další skupiny, které nejsou poskytovány jinými necírkevními poskytovateli. Myslím si, že vnímání postojů správců farností musí patřit do činnosti charit. Jejich zapojení může přispět k udržitelnému rozvoji služeb a účelnému využívání zdrojů. V neposlední řadě může mít vliv na burcování farnosti k pomoci.

Využitelnost této práce vnímám v možném přispění do diskuze o identitě institucionalizované charitní služby a ke službě diakonátu. Na lokální úrovni spatřuji možný přínos v poskytnutí zpětné vazby charitním službám i respondentům samotným. Vzhledem k tomu, že respondenti uvedli, že nevnímají zájem o potřeby služby, které vyplývají z farností, může být tato práce prostředkem, který zájem charity podnítl. Za přínos práce považuji projevení zájmu o potřeby farností a jejich správců, který ze strany charity, podle informací, které v rozhovorech respondenti sdělili, dosud nezaznamenali.

Bibliografický seznam

- BENEDIKT XVI. 2006. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky. ISBN 80-86949-03-6
- BENEDIKT XVI. 2012. *Intima ecclesiae natura*. [online]. © 2012 [cit. 16. 5. 2018]. Dostupné z: <https://cbk.blob.core.windows.net/cms/CirkevOld/017871.pdf>
- BEDNÁŘ M. 2012. *Kvalita v sociálních službách*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3069-0
- Biskupství brněnské. *Přehled děkanství*. *Biskupstvi.cz* [online]. © 2012 [cit. 23. 2. 2019]. Dostupné z: <http://www.biskupstvi.cz/katalog/dekanstvi.php?kod=18>
- BLIŽŇÁK, Luboš. 2016a. *Sociální nauka církve IV. - Sociální encyklika Rerum novarum*. [online]. © 2006 - 2019 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=2347>
- BLIŽŇÁK, Luboš. 2016b. *Sociální nauka církve I. - Kompendium sociální nauky*. [online]. © 2006 - 2019 [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/revue-clanek.php?clanek=2344>
- Caritas et Veritas* [online]. 2017, č. 1 [cit. 26. 2. 2019]. ISSN 1805-0948 Dostupné z: <http://caritasetveritas.cz/index.php?p=archiv&cislo=1&rok=2017>
- Caritas et Veritas*. *Témata dalších čísel*. *Caritasetveritas.cz*. [online]. © 2011-2019 Dostupné z: <http://caritasetveritas.cz/index.php?p=dalsi>
- ČBK. *Poslání Římskokatolické církve*. [online]. © 2013 [cit. 2019-01-26]. Dostupné z: <https://www.sluzbaverejnosti.cz/news/poslani-rimskokatolicke-cirkve/>
- Sekretariát České liturgická komise. 1983. *Český misál*. Vatikán: Česká liturgická komise.
- Český západ o.p.s.. *Historie* [online]. [cit. 19. 3. 2019]. Dostupné z: <https://cesky-zapad.cz/historie/>
- ČT24. *Platy v sociálních službách vzrostou o čtvrtinu, polepší si i školníci a lidé v kultuře*. In: *ČT24.cz* [online]. 31. května 2017 [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2136699-platy-v-socialnich-sluzbach-vzrostou-o-ctvrtinu-polepsi-si-i-skolnici-a-lide-v>
- Darujme.cz. *Jak fungujeme*. [online]. [cit. 19. 3 2019]. Dostupné z: <https://www.darujme.cz/jak-fungujeme/>
- DCHB. *Kdo jsme*. *DCHB.cz* [online]. © 2019 [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://dchb.charita.cz/diecezni-charita-brno/>
- DCHB. 2019a. *Charita jako součást církve*. Směrnice DCHB.
- DCHB. 2019b. *Strategický plán 2019 – 2022*. Směrnice DCHB.
- DOLEŽEL, Jakub. 2006. *Bible na straně chudých a slabých – biblické inspirace pro sociální práci*. In: DOLEŽEL J. (eds.) *Spravedlnost a služba*. Sborník k 10. výročí činnosti Caritas – VOŠ. Olomouc: Caritas – VOŠ, s. 73-99.

- DOLEŽEL, Jakub. 2008. Biblické kořeny sociální práce. In: Martinek Michael a kol. (eds.). *Teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK, s. 23 – 39. ISBN 978-80-904137-6-4
- DOLEŽEL, Jakub. 2011. Teoretické ukotvení církevní sociální práce na pozadí obecných a českých charitních dějin až po encykliku *Deus caritas est*. Olomouc. (disertační práce (Th.D.)). Universita Palackého v Olomouci. Cyrilometodějská teologická fakulta.
- FRANTIŠEK. 2013. Poselství papeže Františka k postní době 2014. [online]. [sit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: http://www.fatym.com/storage/1394350373_sb_p2014-pust.pdf
- HRONOVÁ, Miroslava. 2014. Edward Canda přednášel v Olomouci o spiritualitě a sociální práci. [online]. [cit. 9. 2. 2019]. Dostupné z: <http://archiv.zurnal.upol.cz/nc/nomobile/cmtf/zprava/clanek/edward-canda-prednasev-olomouci-o-spiritualite-a-socialni-praci/>. ISSN 1805-6865
- CHČR. 2018. Stanovy Charity Česká republika. ©2019 [cit. 26. 1. 2019]. Dostupné z: <http://www.charita.cz/res/archive/023/002667.pdf?seek=1518646632>.
- JAN PAVEL II. 7 x o laicích. Promluvy Sv. Otce pronesené na generálních audiencích listopad 93 – březen 94. [online]. [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <http://knihovna.net/>
- KODET, Vojtěch. 2015. Postní obnova: Modlitba, půst a almužna (Mt 6,1-6.16-18). In: *Youtube* [online]. [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?time_continue=2087&v=v7TT3SjgII
- Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny. Praha: Zvon. 1994. ISBN 80-7113-082-6
- KOLAŘÍK, Petr. 2008. Identita sociálních služeb poskytovaných katolickou církví. *Sociální práce/Sociální práce*, č. 4, s. 75 - 84. ISSN 1213-6204.
- KOLAŘÍK, Petr. 2011. Identita Charity a její udržení. (disertační práce (Ph.D.)). Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií. Katedra sociální politiky a sociální práce.
- KOLÁŘOVÁ Lucie. 2016. Dobročinnost patří ke křesťanství stejně jako návštěva nedělních bohoslužeb... (Michal Opatrný). [online] © 2013-2014 [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.socialninauka.cz/rozhovor/dobrocinnost-patri-ke-krestanstvi-stejne-jako-navsteva-nedelnich-bohosluzeb-michal-opatrnny.html>
- KRUCZEK Jacek. Rozhovor ze dne 9. 12. 2018 na téma rolí kněží v Polských farnostech.
- KŘIŠŤAN, Alois a Michal OPATRŇÝ. 2003. Jáhni v Čechách a na Moravě. *Studia theologica*. [online]. č. 2, s. 41 – 52. [cit. 23. 2. 2019]. ISSN 2570-9798 Dostupné z: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2003/02/04.pdf> ISSN 2570-9798
- MARTIŠOVÁ M. 2006. V Žiakovcích nadcházejú zmysel života bývalí bezdomovci. *Sociální práce/Sociální práce*, č. 4, s. 7 – 11. ISSN 1213-6204.
- MIOVSKÝ Michal. 2006. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada. ISBN 80-247-1362-4
- NAKONEČNÝ Milan. 2000. Emoce. Praha: Nakladatelství Academia. ISBN 80-200-0763-6

- NAKONEČNÝ, Milan. 2009. Sociální psychologie. Praha: Nakladatelství Academia. ISBN 978-80-200-1979-9
- Neratov. Historie sdružení. [online] [cit. 19. 2. 2019]
Dostupné z: <https://www.neratov.cz/historie-sdruzeni>
- OBLASTNÍ CHARITA TŘEBÍČ. Naše služby. [online]. © 2019 [cit. 19. 2. 2019].
Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/nase-sluzby/>
- OBLASTNÍ CHARITA TŘEBÍČ. O nás. [online]. © 2019 [cit. 19. 2. 2019]. Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/o-nas/>
- OBLASTNÍ CHARITA TŘEBÍČ. Postní almužna. [online]. © 2019 [cit. 19. 3. 2019].
Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/sbirky/postni-almuzna/postni-almuzna-2019/>
- OBLASTNÍ CHARITA TŘEBÍČ. Výroční zpráva 2016. [online]. © 2019 [cit. 19. 2. 2019]. Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/vyrocní-zpravy/>
- OBLASTNÍ CHARITA TŘEBÍČ. Výroční zpráva 2017. [online]. © 2019 [cit. 19. 2. 2019]. Dostupné z: <https://trebic.charita.cz/vyrocní-zpravy/>
- OPATRNÝ, Aleš. 2001. Pastorační péče v méně obvyklých situacích. [online]. © 2000 - 2018 Praha: Pastorační středisko. Dostupné z: <https://www.pastorace.cz/tematicke-texty/1-pastoracni-pece>
- OPATRNÝ, Michal. 2008. Služba potřebným - diakonie jako konstitutivní prvek praxe církve. In. Martinek Michael a kol. (eds.). *Teologie pro sociální pracovníky*. Praha: JABOK. s. 62 – 70. ISBN 978-80-904137-6-4
- OPATRNÝ, Michal. 2010. Charita jako místo evangelizace. České Budějovice (disertační práce). Jihočeská univerzita, Teologická fakulta. ISBN 978-80-7394-250-2
- OPATRNÝ, Michal. 2011. Třináctá komnata vztahu teologie a sociální práce. *Caritas et Veritas*, č. 1. ISSN 1805-0948
- OPATRNÝ Michal. 2013. Sociální práce a teologie: Inspirace sociální práce pro teologii. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-408-2
- PETRÁČEK Tomáš. 2013. Sekularizace a katolicismus v českých zemích. Ostrava: Moravapress. ISBN 978-80-87853-05-4
- PETRÁČEK, Tomáš. 2014. Předmluva k českému vydání. In: Arnold, Claus. *Malé dějiny českého modernismu*. Praha. Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-282-8
- Plenární sněm katolické církve v ČR. 2007. Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-162-9
- POMPEY, Heinrich a Jakub DOLEŽEL. 2006. Impulzy pro sociální práci církve – encyklika Deus caritas est. *Studia theologica*. [online]. č. 3, s. 53 – 61. [cit. 23. 2. 2019]. ISSN 2570-9798 Dostupné z: <https://studiatheologica.eu/pdfs/sth/2006/03/04.pdf>
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. 2002. Teologie služby. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 80-7192-748-1
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. 2006, č. 1 k první encyklice Benedikta XVI. *Teologické texty* [online]. 2006 (1) [cit. 16. 2. 2019]. ISSN 0862-6944
Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2006-1/K-prvni-encyklice-Benedikta-XVI.html>

- RAHNER, Karl. 2013. Praktická teologie a církevní sociální práce. Neautorizovaný překlad: Alois Křišťan. *Caritasetveritas.cz* [online]. 2013 (1) [cit. 26. 2. 2019]. ISSN 1805-0948.
Dostupné z: <http://caritasetveritas.cz/index.php?p=archiv&cislo=1&rok=2013&pkey=97>
- Salesiáni dona Bosca. Kdo jsme. [online] © 2019 [cit. 19. 3. 2019].
Dostupné z: <https://www.sdb.cz/kdo-jsme/>
- Salve. 2007, č. 3. ISSN 1213-6301
- SCHÖNBORN, Christoph. 2011. Nalezli jsme milosrdenství. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-444-6
- SKÁLOVÁ, Petra. 2008. Měníci se obraz jáhna. *Teologické texty* [online]. 2008 (2) [cit. 23. 2. 2019]. ISSN 0862-6944.
Dostupné z: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2008-2/Menici-se-obraz-jahna.html>
- Sociální práce/Sociální práca [online]. 2008, č. 4 [cit. 26. 2. 2019].ISSN 1805-885X.
Dostupní z: <http://www.socialniprace.cz/index.php?sekce=2&podsekce=&ukol=1&id=10>
- SOUČEK, Pavel. 2013. Odbornost a lidskost (pozorné srdce) v charitní praxi. Olomouc. diplomová práce (Mgr.). UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI. Cyrilometodějská teologická fakulta
- STRAUSS, Anselm a Juliette CORBINOVÁ, J. 1999. Základy kvalitativního výzkumu, postupy a techniky metody zakotvené teorie. Boskovice: Albert. ISBN 80-85834-60-X.
- VÁGNEROVÁ, Marie. 2004. Obecná psychologie. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3268-1.
- VOJTÍŠEK z a P. DUŠEK, J. MOTL. 2012. Spiritualita v pomáhajících profesích. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0088-8.
- Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách (v aktuálním znění) [online]. [cit. 16. 2. 2019]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108/zneni-20190101>

Seznam zkratk

CHČR – Charita Český republika

CIC – Kodex kanonického práva (Codex iuris canonici)

ČBK – Česká biskupská konference

DCHB – Diecézní charita Brno

OCHT – Oblastní charita Třebíč

PSKC – Plenární sněm katolické církve v ČR

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Návod pro rozhovor

Příloha č. 2: Informovaný souhlas

Příloha č. 3: Dotazník

Návod rozhovoru

Nejdříve Vám chci poděkovat za Vaši ochotu podílet se na výzkumu zabývajícího se postoji správce farnosti k charitní službě konané Oblastní charitou Třebíč. Ta je zřizována biskupem a je součástí církve. V rámci trebičského děkanství poskytuje 18 registrovaných sociálních služeb. Služba charity je z velké většiny vázána na potřeby státu, zajistit dostupné služby občanům. Pro vzájemné pochopení a rozvoj je důležité, věnovat se všem aktérům, kteří jsou v dané sféře významní. Vaše působení ve farnosti, umožňuje do určité míry kultivovat společenské prostředí, může být významným faktorem pro ovlivňování povědomí o službě lásky mezi lidmi.

Proto považuji za významné ptát se na Vaše postoje, které souvisí s charitativní službou. Je možné, že vaše zkušenosti nejsou pouze pozitivní. Také špatné zkušenosti jsou pro výzkum významné. Chtěl bych Vás proto požádat o otevřenost. Výstupy z rozhovoru budou anonymizovány, nikde se neobjeví Vaše jméno ani farnost, v níž působíte. Data budou zpracována a zveřejněna v rámci bakalářské práce. Na úvod bych Vás rád požádal o odpověď na otázku Vašeho vztahu k charitativní službě obecně, tedy křesťanského pomáhání diakonie.

Diakonie v životě církve a její podpora

Jaké místo v životě církve má podle Vás diakonie, tedy zjednodušeně křesťanské pomáhání?

Možné doplňující otázky:

1. Jaký přisuzujete význam diakonii, tedy zjednodušeně křesťanskému pomáhání pro současný život Vašich farností?
2. Můžete pojmenovat aktivity, které ve farnostech fungují?
3. Mají věřící dostatek podnětů k pomáhání?
4. Potřebují věřících k diakonii nějakou podporu?
5. Jakým způsobem lze podle Vás podporovat sociální citlivost věřících?
6. Je podle Vás potřebné tuto oblast ve farnostech nějak podporovat?
7. Je rolí kněze působit v tomto směru na společenství věřících či celé společnosti?
8. Jakým způsobem je podporujete?
9. Jak vnímáte roli biskupa v této oblasti?
10. Jaké dokumenty církve jsou pro tuto oblast zásadní?

Diakonie ve farnostech

Setkáváte se při svém působení ve farnosti s chudobou? Můžete popsat jakého je druhu?

Možné doplňující otázky:

1. Kdo na tyto situace obvykle reaguje?

2. Vyhledává někdo ve Vaší farnosti lidi postižené chudobou? Kdo? (někdo z farníků, charity, dalších občanů či samosprávy)?
3. Vnímáte nějaké omezení, které Vám brání ve větší podpoře těchto aktivit?
4. Souvisí to s velkým množstvím jiných povinností, tedy také s nedostatkem času?
5. Máte nějaké přání či cíle ve směru rozvoje diakonického charakteru Vašich farností?
6. Jaký je Váš názor na úřad diákona, tedy jáhna, kterému by byla oblast diakonie ve farnostech svěřena?
7. Dovedli byste si představit působení jáhna zaměřeného na vyhledávání potřebných a podporování pomoci ve Vašich farnostech?
8. Z toho, jaký je v současnosti počet jáhnů lze vyčíst, že by nebylo možné najít kandidáty jáhenství ve větším počtu. Jaký by, podle Vás, byl přínos jáhna zaměřeného na podporu diakonických farností, který by sloužil v rámci celého děkanství?

Činnost OCHT

Pokud se zaměříme na činnost OCHT, jak vnímáte její působení?

Možné doplňující otázky:

1. Jak jste spokojen s praxí?
2. Setkáváte se s charitní praxí, která je v rozporu s Vaším přesvědčením o správné službě církve? (případně setkal jste s ní v minulosti?)
3. Pokud se na Vás obrací farníci nebo další lidé ohlasy na službu charity, o jaké ohlasy se jedná?
4. Jaký máte prostor pro jejich řešení? s kým situaci řešíte?
5. Vnímáte potřebu, aby charitní pracovníci byli ukotveni v církvi, byli věřící, praktikující...?
6. Jaká vnímáte rizika při zaměstnávání nevěřících pracovníků v Charitě?
7. Souvisí to se vztahem kvality a pozorného srdce?
8. Jaký máte názor na zacílení charitních služeb, pomáhají tam, kde mají a lidem, kteří to potřebují?
9. Vnímáte nějaký rozpor v tom, že pomoc charity není zacílena směrem dovnitř křesťanských společenství? Vnímáte potřebnost takového zacílení?
10. Vnímáte nějaká „slabá místa“ v činnosti OCHT, pokud ano, v čem?
11. Pokud můžete pojmenovat dobrou praxi OCHT, v čem ji spatřujete?

Spolupráce s OCHT

V případě, že máte prostor a čas, máte také možnost spolupráce s charitou?

Možné doplňující otázky:

1. Vnímáte zájem Charity o Váš názor na její služby, zaměření činnosti?
2. Odrazuje Vás něco od spolupráce s OCHT tak jak ji znáte?
3. Pokud jste byl osloven ke spolupráci s Charitou, do jaké oblasti života církve požadavek na spolupráci patří (martyria – leyturgia – diakonia). Máte možnost spolupracovat s charitou i jinak?
4. Patří osobní zapojení do charitního díla k Vaším činnostem?

5. Mohl byste pojmenovat překážky, které brání Vašemu zapojení do charitní služby?
6. Představte si, že se stal zázrak a došlo k odstranění všech možných překážek, jak by Vaše spolupráce s charitou vypadala?

Příloha č. 2

Informovaný souhlas

Byl jste osloven k účasti interview za účelem získání dat a informací pro kvalitativní výzkum ke kvalifikační práci Michala Saidla, DiS. Děkuji Vám za Vaši ochotu se do výzkumu zapojit. Dovolte, abych Vás seznámil s tématem, průběhem rozhovoru a nakládáním se zjištěnými daty. Tématem výzkumu probíhajícího v rámci bakalářského studia oboru charitativní a sociální práce na Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci jsou role a postoje správců farností k institucionalizované charitní službě Oblastní charity Třebíč. Uvedená práce bude v první části obsahovat možné zdroje rolí a postojů spolupráce farnosti ke službě charity. Druhá část práce, vedená na základě metod kvalitativního výzkumu, bude zacílena na pojmenování rolí a postojů správců farností, při dodržení etických zásad kvalitativního výzkumu.

Vaše účast na výzkumu je dobrovolná. Rozhovor bude nahráván na záznamové zařízení. Předpokládaná doba rozhovoru je 30 – 45 minut. Vaše identita, respektive žádná jména účastníků výzkumu nebudou zveřejněna. Odpovědi respondentů jsou důvěrné, určené výhradně pro potřeby výzkumu. Nahrávka rozhovoru bude uložena u autora výzkumu po dobu 1 roku od obhájení práce, následně bude smazána. Stejně tak poznámky při rozhovoru vytvořené budou po roce od obhájení práce zničeny. Je Vaším právem, odmítnout odpověď na témata či otázky. Vaši účast na dotazování můžete kdykoliv během rozhovoru ukončit.

Dotazy, týkající se tohoto výzkumu můžete směřovat na řešitele, Michala Saidla, DiS., (tel.: 731678819, email: michal.saidl@trebic.charita.cz). Pro oblast dotazů týkajících se Vašich práv respondenta výzkumu uvádím kontakt na proděkana pro studijní a pedagogické záležitosti PhDr. Jiřího Pospíšila, Ph.D. (tel.: 585637165, email: jiri.pospisil@upol.cz) a na vedoucího uvedené práce, ThLic. Michala Umlaufa (tel.: 585637175, email: michal.umlaufl@upol.cz). Svým podpisem stvrzujete Váš souhlas s účastí na výzkumu. Informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, z nichž jeden náleží řešiteli, druhý Vám jako účastníku.

Jméno respondenta:

Podpis:

Jméno řešitele:

Podpis:

Příloha č. 3

V souvislosti s tímto výzkumem Vás žádám o vyplnění údajů uvedených v následující tabulce. Uvedená data mohou být použita pro objasnění některých jevů souvisejících s výzkumem. V případě využití dat dojde k jejich anonymizaci.

<i>Zjišťovaný údaj</i>	<i>Odpověď</i>
<i>Věk respondenta</i>	
<i>Délka působení v roli správce farnosti / v kněžské službě</i>	
<i>Počet obyvatel sídla farností</i>	
<i>Počet spravovaných farností</i>	
<i>Přibližná četnost nedělních homilií na téma diakonie/rok</i>	
<i>Četnost spolupráce s OCHT</i>	